

Uppreistur í Klaksvík – læknasetanin sum elvdi til uppreistur

Rebellion in Klaksvík – the employment of a doctor that led to rebellion

Hans Andrias Sølvará

Søgu- og Samfelagsdeildin

Fróðskaparsetur Føroya

Jónas Broncks gøta 25, FO-100 Tórshavn

Email: hansas@setur.fo

Úrtak

Í greinini verður gongdin í læknastríðnum í Klaksvík 1953-1955 lýst við støði í primerum keldum – serliga keldum úr landsstýrinum. Serligur dentur verður lagdur á at viðgera orsakirnar til stríðið um læknan Halvorsen, sum norðoyingar vildu hava settan sum sjúkrahúslækna í Klaksvík og myndugleikarnar, sum ikki vildu seta hann í starvið. Niðurstøðan í greinini er, at læknastríðið hevði bæði lokalar, nationalar og ríkispolitiskar treytir, men at eisini ymiskir aktørar í stríðnum høvdu týdning fyri gongdina. Halvorsen var óivað virknari enn hansara stuðlar vildu vera við, meðan læknafelagið og myndugleikarnir rættiliga skjótt gjordust samd um, at Halvorsen skuldi av sjúkrahúsinum í Klaksvík. Norðoyingar hildu seg undir samráðingunum við danskar myndugleikar í 1955 hava fingið lyfti um, at Halvorsen skuldi verða settur í starvið við Klaksvíkar sjúkrahús, men fundarfrágreiðingar frá myndugleikunum tykjast prógva, at danskir myndugleikar beinleiðis

virkaðu fyri, at Halvorsen ongantíð skuldi koma aftur til Klaksvíkar. Tá samanum kom vórðu teir norðoyingar, sum høvdu stríðst mannliga fyri at varðveita Halvorsen sum sjúkrahúslækna í Klaksvík sviknir av bæði Halvorsen og teimum myndugleikum, sum teir í mai 1955 høvdu gjørt semju við.

Abstract

This article is about a Faroese conflict in the 1950ies between the majority of the citizens in Klaksvík and the authorities in Tórshavn regarding the resignation of a Danish doctor at the hospital in Klaksvík. The doctor, Olaf Halvorsen, who had a Nazi past in Denmark during the Second World War came to the hospital in Tórshavn in 1948 and was in April 1951 transferred to Klaksvík where he gained overwhelming support throughout the local population. In the meantime, however, Halvorsen was accused by the Danish doctoral community for having had Nazi sympathies during the Second World War. In 1949 the Danish doctor's union arbitration gave him a reprimand for his 'national conditions' during the war. He was not sentenced any penalty, e.g. he was not excluded from the Doctor's union, but the arbitration sentenced him to pay the courts costs, 601, 50 Danish Crowns, which he

refused to do. This had the effect that Halvorsen lost his membership in the union, which was a precondition for practicing as a hospital doctor. Despite local support the authorities could not let him remain as a doctor at the hospital. Instead, a Faroese Doctor, attached to the leading family in Klaksvík, was employed at the local hospital.

This apparently minor case developed into a widespread and long-lasting conflict between the vast majority of the citizens in Klaksvík and the authorities in Tórshavn and later also the Danish authorities in Copenhagen that e.g. involved Danish warships with large numbers of police officers at the harbour in Klaksvík, bombs exploding at the police station and gunshots at the Faroese prime minister. During this uprising, which lasted for more than two years, from 1953-1955, lawlessness was the rule in the second largest city in the Faroe Islands, until the Danish authorities at last restored law and order in the city.

The sources behind the article are basically unpublished and so far unexploited primary material from both public archives and private collections in the Faroe Islands. While the main story is well known the analyses of the primary material in this article leads to revisions and new conclusions on the subject. On the analytical level a distinction will be made between the underlying historical and structural conditions behind the outbreak and development of the conflict and the primary actors in the conflict; and on the methodological level a comparison between the nonofficial governmental sources and the public sources will be used to reveal possible discrepancies between the authorities intentions regarding solutions of the conflict and the picture that the

authorities – intentionally or unintentionally – gave the public. This article documents on the empirical level major discrepancies between the authorities real unofficial intentions regarding a solution of the conflict and the picture that the authorities gave to the public.

The argument in the article is that it was 1) developing tensions between the industrial capital Klaksvík in the North and the administrative capital Tórshavn in the south, 2) socio-economic conditions in Klaksvík, the real industrial capital in the Faroe Islands, and 3) later on also tensions between the strong Faroese separation movement and Danish authorities, which were the main content in this major rebellion. It was, however, the combination between some powerless Faroese home-rule authorities and reluctant Danish authorities, which was the main reason for that this uprising developed into a real rebellion in Klaksvík. During the two years of lawlessness in Klaksvík the conditions could be and were used by rebels in Klaksvík and political parties in the Faroe Islands, which had other goals than to solve the problem.

This exploitation of the conflict, which only was made possible by a powerless space in the Faroese political realm, escalated the conflict further, but in the end this was a rebellion without clear winners. In conclusion it was not as often argued a united village population (95%) that challenged the local Faroese and later on the Danish state authorities, but it was basically a divided population split across political as well as religious lines that afterwards had to face a troubled self-image, which many were not proud of.

In a broader context the conflict about the doctor can be interpreted as a rebellion

against the new home rule system of 1948 and its attempt to centralize the new political and administrative power in Tórshavn.

Inngangur – læknasetanin, sum elvdi til uppreistur

Tað er neyvan nøkur hending í Føroyum, ið hevur vakt so stóran ans uttanfyri Føroyar, sum læknastríðið – og sum hevur verið so fongd við tabu í Føroyum. Klaksvíksstríðið, ella læknastríðið, sum tað vanliga verður nevnt í Føroyum, snúði seg á tí persónliga stignum um ein danskan lækna, sum var settur við sjúkrahúsið í Klaksvík í 50'árunum. Hann gjørdist so væl lýddur fyri sítt arbeiðssemi og dugnasemi, at tann stóri meirilutin av borgarunum í Klaksvík ikki vildi góðtaka, at myndugleikarnir settu hann úr starvinum orsakað av nøkrum viðurskiftum í hansara nasistisku fortíð í Danmark undir 2. heimskriggi. Hetta læknamálið menti seg til eitt ógvusligt stríð millum borgarar í Klaksvík øðrumegin og lokalar føroyskar og síðani danskar myndugleikar hinumegin, sum hevði við sær dagligar bardagar í gøtunum í Klaksvík, álop á myndugleikarnar, forðingar tvørtur um innsiglingina til vágna, donsk herskip og stór alvápnad politistalið við hundum í Klaksvík og síðan eitt víðfevnt rættarligt eftirspæl. Í hesi grein fari eg at greiða frá fyrirteytunum og hendingarøðina, og at enda fari eg at meta um, hvussu ein læknasetan kundi hava við sær so stóran ruðuleika í danska ríkinum.

Í apríl 1948 kom tann danski læknin Olaf Halvorsen til Føroya, har hann varð settur sum hjálparlækni við *Dronning Alexandrines Hospital* í Havn. Sambært føroyska læknafelagnum kendi eingin í

Føroyum tá nakað til ta heldur ivasomu fortíðina hjá Halvorsen.¹ Í juli 1938 hevði hann meldað seg inn í danska nasistaflokk-in, og var limur í flokkinum til nærum eitt ár eftir týsku hertøkuna av Danmark. Í 1940 var hann vikarur fyri Fritz Clausen, meðan Clausen tók sær av leiðsluni av danska nasistaflokkinum. Í 1941 meldaði Halvorsen seg út úr flokkinum, – sjálvur segði hann, at hann var vorðin ósamdur við leiðsluna um donsku hersetingina – men bert fyri í mai 1942 at melda seg tøkana hjá Waffen SS – sjálvur segði hann, at hann við hesum bara ynskti at koma til eysturhermótið at arbeiða sum lækni fyri Reyða Kross. Hann varð kortini ongantíð kallaður inn. Halvorsen fór úr Danmark eftir kríggjð, men tað er ikki heilt greitt, hvussu hann ferðaðist, áðrenn hann kom til Havnar. Sambært Robert Joensen tykist Halvorsen longu í 1945 vera farin til Íslands, áðrenn hann í 1948 fekk starv sum hjálparlækni í Havn,² men Halvorsen upplýsir sjálvur, m.a. sambært *Politiken*, at hann ikki fyrr enn í august 1947 fór úr Danmark og at donsku læknamyndugleikarnir tá høvdu sent hann til Svøríki, Grønland og síðan til Føroyar.³ Hann nevnr ikki, at hann hevði verið í Íslandi, áðrenn hann kom til Føroya.

Sum liður í rættarmálunum eftir kríggjð, varð Halvorsen stevndur inn fyri gerðarættardómstólin hjá danska læknafelagnum, har hann 29. januar 1949 fekk eina álvarsliga átalu fyri sína tjóðskaparligu støðu undir kríggnum.⁴ Hann fekk kortini ongan revsing, t.e. hann varðveitti limaskapin í danska læknafelagnum, men hann varð álagdur at gjalda sakarmálskostnaðin hjá dómstólinum uppá kr. 601,50 – til samanberingar kann nevnast,

at í 1955 fekk tann fasti læknin við Klaksvíkar Sjúkrahús eina fasta árliga lön uppá umleið kr. 21.000, t.e. umleið kr. 1.750 um mánaðin.⁵ Halvorsen hevði sambært skrivi til gerðarættin, dagfest 18. desember 1948, hvørki havt nakrar viðmerkingar til gegnið hjá dómarunum ella viðmerkingar til ákærana,⁶ men tá Halvorsen eftir at dómurin varð kunngjørdur í Ugeskrift for Læger 17. februar í 1949 noktaði seg sekan í ákærunum og heldur ikki vildi viðrøkna dómstólin, sýtti hann fyri at gjalda sakarmálskostnaðin – við tí avleiðing, at hann kortini varð tveittur út úr *Den almindelige danske lægeforening*.⁷ Í Klaksvík ganga søgur um, at sjúkrahúsléiðslan í Havn dugdi at síggja, hvørjar trupulleikar hetta kundi hava við sær. Tað skuldi vera orsök til, at Halvorsen 1. juli 1951 varð fluttur til Klaksvíkar, har hann fyribils skuldi taka sær av starvinum sum sjúkrahúslækni.⁸ Starvið fevndi eisini um eina privata sjúkrakassapraksis, sum í ávísan mun var ætlað at lætta um hjá tí sperda kommunulæknanum.⁹ Halvorsen varð av m.a. føroyska læknafelagnum, sum var felag undir *Den almindelige danske lægeforening*, gjørdur varugur við, at hann ikki kundi fáa fast starv, og at tað heldur ikki kundi koma uppá tal, tá ið starvið varð lýst leyst av nýggjum, uttan so, at hann frammanundan hevði endurvunnið sín limaskap í læknafelagnum.¹⁰ Í sáttmálanum millum *Den almindelige danske lægeforening* og *Centralforeningen af sygekasser i Danmark* var tað nevnliga ein treyt fyri at reka sjúkrakassapraksis, at viðkomandi lækni varð limur í læknafelagnum. Tað var hinvegin ikki nøkur treyt í sáttmálanum um limaskap í danska læknafelagnum knýtt at

læknastarvinum á sjúkrahúsinum. Í desember 1951 gjørdi læknafelagið Halvorsen kunnugan við, at felagið kundi lata hann endurvinna limaskapin í læknafelagnum, um hann rindaði sakarmálskostnaðin á kr. 601,50, men Halvorsen gjørdi einki við málið.¹¹

Tað var hetta í sjálvum sær litisverda mál, sum útløysti tað helst ógvusligasta stríðið í danska ríkinum eftir seinna heimskríggj. Spurningurin er, hvussu tað bar til, at hetta málið kundi fáa so ógvusligar avleiðingar. Tann grundleggjandi spurdómurin í greinini er, hvussu ein læknasetan í Klaksvík kundi skapa so stóran og drúgvan ruðuleika í Føroyum, at tað til seinast gjørdist neyðugt hjá landsstýrinum at senda boð eftir stórum donskum politistaliðum fyri aftur at fáa sett lógligar myndugleikar og lóglig viðurskipti í hásæti í Føroyum.

Analytiskt verður skilt millum lokalar (Klaksvík), nationalar (Føroyar) og ríkispolitiskar (Danmark) treytir, sum høvdu týðning fyri, at stríðið yvirhøvur íbirtist og mentist, og ymiskar aktørar, sum høvdu ávirkan á gongdina. Metodiskt verður tilfar hjá Føroya Landsstýri (t.d. gerðabøkur og innanhýsis frágreiðingar), sum gevur atgongd til gerðir og ætlanir myndugleikanna handan leiktjöldini viðvíkjandi eini loysn á málinum, borið saman við alment tilfar (t.d. bløðini), fyri at avdúka møguligt ósamsvar millum veruligu ætlanirnar hjá myndugleikunum og ta mynd, sum teir tilvitað ella ótilvitað góvu almenninginum av teirra ætlanum.

Hóast eg eisini havi gagnnýtt útgivið tilfar um læknastriðið, t.d. bøkur, endurminningar, greinar og bløð, so er heimild-

artilfarið fyrst og fremst óprentað og fyrr ekki gagnnýtt tilfar frá bæði almennum skjalasövnum og privatum samlingum í Føroyum. Serliga er tað savnið hjá Føroya Landsstýri á Føroya Landsskjalasavni, sum eg havi gagnnýtt, men eisini privatsavnið hjá Hanusi Debes Joensen landslækna á Føroya Landsbókasavni og privatsövnini hjá Jakupi Højgaard formanni í føroyska læknafelagnum, privatsavnið hjá Roberti Joensen limi í sjúkráhusstýrinum, bandaðar upptøkur av m.a. fundum og telefonsamrøðum um læknamálið hjá Fischer Heinesen og dagbókin hjá klaksvíkinginum Josiasi Matras, hava verið gagnligar í arbeiðinum við hesi grein.

Ein forsømd bygd í stórari menning

Í bókini „*Færørejse*“ frá 1958 gevur danin Asger Møller, sum var lærari á Tvøroyri og feradist í Føroyum í 1950'árunum, Klaksvík hesi sereyðkenni: „*Det er ikke svært at opfatte nogle af de karakteristiske Træk i Klaksvigs aandelige Fysiognomi. Men man føler ingen Trang til at sammenføje de opsamlede Indtryk og give et Portræt af Klaksvikingen. Klaksvig er nemlig en by i sin Lømmelalder. Den befinder sig i en Tilstand af hurtig legemlig Vækst og aandelig Ustabilitet. Det sidste er jo blevet bemærket ogsaa udenfor Færøerne*“.¹² Hendan lýsingin av Klaksvík í 1950'árunum er ikki heilt við síðuna av. Klaksvík varð farin ígjøgnum eina skjóta og rættiliga serstaka menning í fyrru helvt av 20. öld, sum fekk stóran týdning fyri sjálvsfatanina hjá bygdini og viðurskiftini við restina av føroyska samfelagnum. Borgararnir hildu – óivað av røttum – at bygdin varð forsømd av myndugleikunum, og teir hildu – fyri at

brúka eina í heimssøguligum høpi kenda orðing – at bygdin hevði uppiborið „*eitt pláss í sólini*“ – um ikki í heimssøguligum høpi, so í lokalum føroyskum høpi.

Um 1900 var Klaksvík ein lítill og týðningarleys bygd í Norðuroyggjum, har tað búðu umleið 700 fólk. Bara 60 ár seinni búðu umleið 4.000 fólk í Klaksvík – til samanberingar búðu umleið 7.000 í Havn. Ein økislækni, sum skuldi ferðast og taka sær av øllum læknaviðurskiftum í Norðoyggjum, hevði verið í Klaksvík síðan 1872, men fólkíð í økinum kring Klaksvík hevði í 1898 við lokalum miðlum reist eitt sjúkráhus í bygdini, sum síðan varð ríkið við lokalum miðlum og einum árligum ískoyti frá lögtinginum – økislæknin í Norðoyggjum røkti frá 1898 eisini starvið sum sjúkráhuslækni í Klaksvík. Hetta var óivað ein avgerandi grund til, at norðoyingar hildu, at sjúkráhusið var teirra egna. Eitt nýtt sjúkráhus varð bygt í 1928 við stuðli frá ríkinum, sum í 1939 yvirtók ein part av rakstrinum av sjúkráhusinum, meðan parturin hjá sóknarstýrinum gjørdist nærum týðningarleysur. Samstundis varð tað í lógini fyri tey trý sjúkráhusini – eitt sjúkráhus varð bygt á Tvøroyri í 1904 – staðfest, at ríkið skuldi velja tveir limir í sjúkráhusstýrið, meðan landsstýrið skuldi velja trý.¹³ Lógin staðfesti eisini, at hvørt sjúkráhus skuldi stjórnað av einum stýri,¹⁴ men av praktiskum grundum varð skjótt farið til at velja somu persónar í øll trý sjúkráhusstýrini, harav bert eitt av trimum umboðum, sum landsstýrið valdi, kom frá viðkomandi sjúkráhusøki, meðan ríkið valdi ríkisumboðsmannin og landslæknan, sum búðu í Havn, í stýrið.

Tað paradoksala í hesi gongdini var, at samstundis sum Klaksvík var í so stórarí og búskaparligari menning, sum ikki kundi samanberast við nakað annað lokaløki í Føroyum, misti býurin tamarhaldið á leiðsluni á sjúkrahúsinum. Í Klaksvík var týðilig ónøgd við miðsavningina av sjúkrahúsleiðsluni fleiri ár fyri læknastríðið. Og misnøgdin við ta alt ov lágu raðfesting, sum borgarar í Klaksvík hildu, at tað niðurslitna sjúkrahúsið fekk frá myndugleikunum í Havn, var týðilig í Norðlýsinum fleiri ár áðrenn læknastríðið brast á. Tað gingu eisini ógrundað, men seiglívað rykti um, at ætlanin var at niðurleggja sjúkrahúsið í Klaksvík.¹⁵

Samstundis var tann samfelagsliga menningin í Klaksvík rættiliga serstøk. Tað var serliga Kjølbro, tann dugnaligasti vinnulívsmaðurin í Føroyum, sum kom at seta dám á samfelagsgongdina í Klaksvík. Kjølbro fór undir at reka handil í Klaksvík í 1912, og hansara skjótt vaksandi handils- og reiðaravirkið kom skjótt at ávirka alt lív í Klaksvík í so stóran mun, sum tað hvørki fyrr ella síðan er sæð í Føroyum. Í 1933 var samlaða skattainntøkan hjá sóknarstýrinum í Klaksvík 65.000 kr., harav Kjølbro stóð fyri teimum 18.500 kr. av eini skattskyldugari inntøku uppá 132.000 kr.¹⁶ Í 1937 rindaði Kjølbro umleið 800.000 kr. í lønum og hýrum til síni arbeiðs- og sjófólk, meðan tann samlaða skattskylduga upphæddin, sum sóknarstýrið í Klaksvík kundi krevja skatt inn av, var 538.000 kr. Kjølbro, sum í 1920 hevði latið seg doypa til læru brøðranna, ið óivað eisini av tí grund fekk óvanliga stóra undirtøku í Klaksvík, fekk ómetaliga stóran týdning fyri alt lív í Klaksvík – vinnuliga eins og

átrúnaðarliga,¹⁷ summi vilja meina ov stóran týdning.¹⁸ Í eini grein frá 1960 tekur Josias Matras, eitt eygnavitni, sum eins og Jógvan Kjølbro bæði var fólkaflokksmaður og undir læknastríðnum 5'ari, soleiðis til um tann týdning, ið Kjølbro sambært honum hevði á Klaksvík í 1930'árunum: „*En betydningsfuld faktor var, at J. F. Kjølbro, den største arbejdsgiver i bygden, var baptist, og i første række gav arbejde til dem, der hørte til baptistmenigheden. Det førte tit til, at mange, også af økonomiske grunde, lod sig gendøbe*“.¹⁹ Í hesum høpi er tað ikki avgerandi, um ella í hvønn mun Josias Matras úr einum keldukritiskum frásøgusjónarhorni hevur rætt í hesum, men bert, at tilílk sjónarmið um leiklutin hjá Kjølbrofyrítøkuni vóru í Klaksvík.²⁰ Jógvan Kjølbro, sum eitt tíðarskeið í 1930'árunum prentaði sínar egnu myntir, sum hann rindaði sum løn og hýru til síni arbeiðs- og sjófólk at brúka í sínum handlum, varð ikki uttan grund onkuntíð kallaður „kongurinn í Klaksvík“, og týdningurin hjá fyrítøkuni í Klaksvík var ikki minni í 1950'árunum – tvørturímóti.

Munurin var bert, at meðan Kjølbro varð uppvaksin undir fátæksligum korum í Klaksvík, har hann livdi eina stilla og puritanska tilveru í samljóði við meirilutan av fólkinum, so vóru hansara arvingar, t.d. Ewald Kjølbro, sum var stjóri í fyrítøkuni í 1950'árunum, vaksnið upp í einum ríkmannaumhvørvi, sum hevði við sær, at tann sosiala frástøðan frá tí pompøsu virkisleiðsluni, sum nú livdi eitt lív í ríkiðomi, til tann stóra meirilutan av puritanskum og djúpt religiøsum borgarum í Klaksvík, varð vordin størri, djypri og nógv týðiligari, enn hon var í

1930'árunum. Á leið soleiðis lýsti William Heinesen í øllum førum í 1956 munin millum tað eldra og tað nýggjara Kjølbroættarliðið.²¹ Í Klaksvík vóru longu í 1920 og 30'árunum týðiligir lokalir spenningar av sosial-búskaparligum slagi, sum við seinna Kjølbroættarliðnum í 1950 árunum vóru vorðnir nógv sjónligari.

Sjálvstýri í háseti og lokal politisk mótstøða

Hóast hesar sosialu og klassagrundaðu konfliktir, sum lúrdu undir yvirflatuni í Klaksvík, so var Klaksvík eitt fiskivinnusamfelag í stórum búskaparligum vøkstri, sum m.a. gav seg til kennar í øktum spenningi í mun til Havnina, har nógv hildu, at framleiðslan í Klaksvík varð oyðslað burtur av skrivstovufólki í eini alt ov stórar og ineffektivari fyrising. Tjóðskaparlaga hevði tann búskaparlaga vælferðin eisini ment eina sjálvstílvitan millum borgararnar, sum hevði gjørt sjálvstýrissrøsluna serliga sterka í øllum økinum. T.d. kann nevast, at í 1946, tá ið føroyingar atkvøddu um loysing frá Danmark, hevði ein stórir meiriluti í Klaksvík atkvøtt fyrir loysing, men meirilutin í Føroyum var so lítil, 5.656 móti 5.490, at tað til stóra misnøgd fyrir loysingarfolk bert endaði við heimastýrisskipanini frá 1948. Fleiri staðni í Føroyum var stórir meiriluti ímóti loysingini, men í Norðoyggjum var rættiliga imponerandi meiriluti fyrir loysingini – 954 atkvøður fyrir loysing og einans 398 fyrir framhaldandi sambandi við Danmark.²² Tað var tó ikki mentur nakar danafíggindaligur hugburður í Klaksvík, men søguligir stríðsspurningar

í viðurskiftunum við Danmark høvdu síðan 1930'áruni ligið í tí sannroynd, at fiskivinnan í Klaksvík hevði verið rættiliga heft at veiðurættindum í Grønlandi, sum danskir myndugleikar av ymiskum grundum høvdu verið trekir við at geva føroyingum. Lokalt var politiska støðan í Føroyum soleiðis í 1950'árunum, at við støði í tí nýggju heimastýrisslóginu hevði landsstýrið síðan 1950 verið sett saman av eini høggravendari samgongu millum Sambandsflokkinn og Fólkaflokkinn, sum var undir leiðslu av tí í Klaksvík í 1954 marginaliseraða Sambandsflokkinum, hvørs formaður Kristian Djurhuus sýslumaður í Suðuroy gjørdist lögmaður, meðan tað var andstøðan, Javnaðarflokkurin og tann nýstovnaði og somuleiðis vinstravendi Tjóðveldisflokkurin, ið hevði størstu framgongdina í Klaksvík.²³ Tann høggravendi Fólkaflokkurin, sum hevði Kjølbro millum sínar stuðlar, og norðoyatingmannin Hákun Djurhuus sum landsstýrismann í samgonguni við Sambandsflokkinn, hevði tað ikki lætt í 1950'árunum. Í 1954 gjørdist Javnaðarflokkurin størsti flokkur í Klaksvík, meðan Tjóðveldisflokkurin gjørdist størstur í Norðuroyggjum í 1958.²⁴ Harumframt vóru 1950'áruni yvirhøvdur krepputíðir í Føroyum við klassastríði og nógvum ófriði á arbeiðsmarknaðinum.

Óloystir stríðsspurningar vóru v.ø.o. á nógvum ymiskum stigum í fiskivinnuhøvudsstaði Føroya – Klaksvík.

Læknaviðurskiftini í Klaksvík í 1950'árunum

Tað var móti hesum samfelagsliga bakstøði, at Olaf Halvorsen, sum við síni nasistisku

fortíð var komin til Havnar at arbeiða í 1948, varð settur sum sjúkráhúslækni í Klaksvík 1. juli 1951 – í eitt starv, sum eisini fevndi um eina sjúkrakassapraksis við umleið 500 borgarum, ið treytaði limaskap í danska læknafelagnum. Halvorsen kom til Klaksvíkar mitt í eini læknaligari broytingartíð. Í 1948 varð farið undir at broyta ta gomlu læknaskipanina, økis-læknaembætið varð niðurlagt, meðan ein sjúkráhúslækni og ein kommunulækni, sum skuldi taka sær av læknaviðtalunum í øllum økinum, fyríbils vóru settir í staðin í 1950; men tann nýggja læknaskipanin varð ikki endaliga sett í gildi við lóg fyrr enn 1. januar 1953.²⁵ Tá fólk ið í Klaksvík varð komið at halda so nógv av Halvorsen sum lækna, so skal tað óivað setast í samband við, at tað hevði víst seg at vera trupult at fáa (skikkaðar) lækna at støðast í Klaksvík. Undir krígunum hevði Vagn Stærmosen verið á sjúkráhúsinum, og hann var nógv avhildin. Hann var komin til Klaksvíkar í 1935, gjørdist settur yvirlækni í 1939, men eftir at hann gjørdist sjúkur og doyði – fólk í Klaksvík søgdu, at hann arbeiddi seg til deyðis – í 1949, høvdu skiftandi lækna við ymiskari dygd verið í Klaksvík, teir komu og fóru orsakað av ótolandi umstøðum og arbeidstrýsti. Ein av hesum læknunum, Rønneberg, sum kom til Klaksvíkar í 1950, tók blaðið frá munninum í Norðlýsinum í 1951, har hann úttalaði seg um vánaligu støðuna á sjúkráhúsinum og tey ótolandi arbeiðs-viðurskiftini.²⁶ Hann peikaði eisini á tað óhepna í, at sjúkráhússtýrið var tað sama fyri øll sjúkráhúsini, men hann fekk sambært lokalum fólk so stóra mótstøðu frá myndugleikunum í Havn, at hann eftir

eitt ár rýmdi úr starvinum.²⁷ Ein borgari í Klaksvík segði í 1955 við eitt danskt blaðfólk, at frá 1949, tá Stærmosen doyði, til 1951, tá Halvorsen kom, komu og fóru sjúkráhúslæknarnir sum turistar. Sami borgari upplýsti, at einir 18-20 lækna vóru á sjúkráhúsinum í 1949-1955. Halvorsen, sum eins og Stærmosen var arbeiðssamur, álítandi og altíð til at fáa fatur á, tá brúk var fyri honum, helt seg eisini frá øllum vertskapi,²⁸ ið samsvaraði gott við virðini hjá meirilutanum av tí puritanska fólkinum í Klaksvík. Tað er nærur implisit í øllum tí sera positiva, sum verður sagt um Halvorsen, t.d. at hann helt seg burtur frá øllum vertsskapi, at hetta hevði ikki verið galdandi fyri aðrar lækna.²⁹ Harumframt vísti Halvorsen, at hann ætlaði at verða verandi í Klaksvík. Tá sjúkráhúslæknastarvið, sum framvegis varð knýtt at eini sjúkrakassapraksis, endiliga varð lýst leyst í 1952 – triggjar ferðir – søkti Halvorsen starvið allar triggjar ferðirnar. Tá starvið, sum skuldi setast endaliga eftir tí nýggju sjúkráhúslógini, ið skuldi fáa gildi 1. januar 1953, varð lýst leyst triggjar ferðir, so var tað tí, at sjúkráhússtýrið ikki metti, at tað vóru nógvir skikkaðir lækna millum umsøklararnar.

Sjúkráhússtýrið setur Eivind Rubek Nielsen sum lækna í Klaksvík

Tann 16. desember var fundur í sjúkráhússtýrinum. Limirnir vóru Cai A. Vagn-Hansen ríkisumboðsmaður, Hanus Debes Joensen landslækni, hesir vóru tilnevndir av innanríkismálaráðnum, og Trygvi Samuelsen saksførari, Tórshavn, Petur Mohr Dam fólkatingsmaður, Tvøroyri, og Robert Joensen býráðsskrivari, Klaksvík,

sum vóru tilnevndir av landsstýrinum. Petur Mohr Dam og Robert Joensen høvdu givið avboð til fundin, men landslæknin hevði frammanundan tosað við Robert Joensen, sum ikki hevði sett fram ynski um at seta Halvorsen. Hann hevði sambært landslækninum bara sagt, at einans faklig viðurskifti kundu fáa nakran týðning og at hann hevði álit á fakligu metingina hjá landslækninum.³⁰ Tá Halvorsen hinvegin ikki hevði fingið síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag og tí heldur ikki hevði endurvunnið limaskapin í felagnum, sum hann frammanundan hevði fingið at vita var ein treyt fyri føstum starvi, kundi hann ikki koma uppá tal. Ladegaard Petersen, tann fyrst innstillaði av fyra, sum allir vóru mettir at vera skikkaðir, tók hinvegin ikki av tilboðnum. Stýrið avgjórði tí at seta Eivind Rubek Nielsen, sum á fundinum hevði verið mettur at vera næstbest skikkaður, í starvið – orsakað av stuttu tíðarfreistini ikki frá 1. januar, men frá 1. apríl 1953. Tað kom at hava týðning fyri víðari gongdina í málinum, at Eivind Rubek Nielsen, sum eitt stutt tíðarskeið frammanundan hevðið arbeiðt sum lækni í Klaksvík, og Ewald Kjølbro vóru svágarar. Tað er ikki upplýst, hvørjum av umsøkjarunum teir báðir ikki møttu limirnir í sjúkrahússtýrinum høvdu atkvøtt fyri, um teir vóru møttir til fundin, men eingin í Klaksvík hevði um hetta mundið vent sær til Robert Joensen við ynski um at fáa Halvorsen settan, og eingin sæst hava sett seg upp ímóti avgerðini. Tvørturímóti er Petur Mohr Dam í mai 1954 endurgivin fyri at skula hava sagt, at hann helst hevði atkvøtt eins og hinir í sjúkrahússtýrinum, hevði hann

verið til staðar á fundinum 16. desember 1952,³¹ meðan Robert Joensen á lögtingið í mars 1953 upplýsti, at hann ikki visti, hvørja støðu hann hevði tikið, varð hann møttur.³² Áðrenn Rubek Nielsen varð settur í starvið, hevði eingin vent sær til myndugleikarnar við nakrari áheitan um at seta Halvorsen, men tá avgerðin varð tikin, fór tann stóri meirilutin av norðoyingum undir eitt ógvusligt mótmæli móti avgerðini.

Læknasetanin átti heldur ikki at komið heilt óvart á norðoyingar, tí í Dimmalætting 5. november 1952 stóð, at umsóknarfreistin til sjúkrahúslæknastarvið var longd til 8. november, og at ætlanin var at seta tað frá 1. januar 1953.

Norðoyingar mótmæla læknasetanini

Ein áheitan varð sett fram fyri Fischer Heinesen, havnameistaran í Klaksvík, um, hvat kundi gerast í sambandi við, at Halvorsen ikki hevði fingið starvið. Fischer Heinesen, sum alt fyri eitt gjørdist leiðari hjá teimum, ið ynsktu Halvorsen settan í starvið sum sjúkrahúslækna, tosaði við Halvorsen um móguleikan fyri at savna undirskriftir, men hesin hevði sambært Fischer Heinesen víst tankanum frá sær við tí grundgeving, at tað hevði verið í stríð við kollegialu viðtøkurnar hjá læknafelagnum, og at tað harumframt hevði verið nyttuleyst, tá starvið longu varð sett.³³ Niels Elkjær-Hansen, ið avloysti Vagn-Hansen sum ríkisumboðsmann í Føroyum í 1954, og eisini hevið verið summarferiuavloysari fyri Vagn-Hansen í 1953, heldur hinvegin í endurminningum sínum frá 1996 uppá, at Halvorsen var tann veruligi høvudsmaðurin, hóast

adressufólkini sýttu fyri tí. Tað skuldi havt verið Halvorsen sjálvur, sum, eftir at hann umvegis telefon varð kunnaður um innihaldið í einum semingsuppskoti, á fundi í Klaksvík 21. juli 1953 sýtti fyri at góðtaka semingsuppskotið, ið eisini fekk klaksvíkingar at vraka hetta uppskotið.³⁴ Her skal bara viðmerkjast, at hóast Niels Elkjær-Hansen ikki eins og Fischer Heinesen kann hava verið eygnavitni til hendingar kring upprunan til adressuna, so kann tað tykjast løgið, at Halvorsen skal hava brúkt kollegialu viðtøkurnar hjá læknafelagnum sum grundgeving fyri ikki at stuðla adressuni. Í øllum førum kann Halvorsen seinni, t.e. í juli 1953, tá Elkjær-Hansen var komin til Føroyar, hava verið meira virkin handan leiktjöldini enn Fischer Heinesen upprunaliga visti nakað um, t.e. seinast í desember 1952. Tað er óivað meira avgerandi, at eisini Kristian Djurhuus lögmaður upplýsti tað sama sum ríkisumboðsmaðurin á einum fundi við teir føroysku floksformenninar longu 30. juli 1953, har eisini norðoyingarnir Hákun Djurhuus, landsstýrismaður fyri Fólkaflokkinn, og javnaðartingmaðurin Einar Waag vóru til staðar,³⁵ og á einum fundi í danska forsætismálaráðnum í 26. mai 1954.³⁶ Hákun Djurhuus upplýsti tað sama 24. apríl 1955 á einum fundi í landsstýrinum við Føroya Arbeðarafelag.³⁷ Leikluturin hjá Halvorsen tykist sambært hesum hava verið meira virkin enn Fischer Heinesen upprunaliga visti nakað um.

Í øllum førum fóru norðoyingar 31. desember undir at savna undirskriftir í Norðuroyggjum og í Eysturoy til frama fyri Halvorsen, har 95 % av vaksna fólkinum skuldi havt skrivað undir eina áheitan á

myndugleikarnar um at seta Halvorsen í sjúkrahúslæknastarvið í Klaksvík. Í royndini at sannføra stórt tal á norðoyingar um at skriva undir adressuna brúktu adressufólkini sambært lesarabrøvum søguna um, at myndugleikarnir ætlaðu at niðurleggja sjúkrahúsið í Klaksvík.³⁸ Tað rætta talið á undirskriftum er kortini helst nærri 70 %, men ein sannroynd er tað, at ein stórur partur av fólkinum skrivaði undir stuðulsbrævið til frama fyri Halvorsen.³⁹ Sambært adressutekstinum, sum liggur millum skjøluni hjá Føroya Landsstýri á Landsskjalasavninum, hava 1545 klaksvíkingar sett navn á skjalið. Tað neyva fólkatalið í Klaksvík í 1951, 1952 og 1953 tykist ikki vera kent, men 27. februar 1954 er fólkatalið í Klaksvík sambært skattaálikning løgtingsins gjørt upp til 3335, sum tykist vera rættiliga sannlíkt,⁴⁰ tí 30. november 1955, búðu sambært fólkataljingini 3511 fólk í Klaksvík.⁴¹ Tað hevði óivað týðning, at tann týsktvinarligi sóknarpresturin í Klaksvík, Niels Jensen Rasmussen,⁴² sum í 1950 unum av órøttum varð lagdur undir at hava havt nazistisk sympatiir undir krígunum,⁴³ og m.a. leiðarar fyri brøðrasamkomuna, t.d. Jens Klæmint Isaksen,⁴⁴ stuðlaðu Halvorsen. Áhugavert er tað hinvegin, at Kjølbro, sum hoyrði til teir mest týðandi stuðlarnar hjá brøðrasamkomuni, hoyrði til minnilutan, sum ikki skrivaði undir adressuna, men tað vóru eisini klaksvíkingar, sum einki høvdu við Kjølbro at gera, sum sýttu fyri at skriva undir adressuna. Av hesum kemur tað kenda tiltakið, at ein klaksvíkingur kundi vera 95'ari ella 5'ari – t.e. fyri ella ímóti, at Olaf Halvorsen varð settur í starv sum sjúkrahúslækni í Klaksvík, sum tað var útlagt.

Fólkatal og tal á undirskriftum á adressuni

Fólkatalið í bygðum í Norðuroyggjum og Leirvík sambært tølum í skattaálíkningini frá 1953 samanborið við tal á undirskriftum, sum vóru savnaðar saman av adressufólkunum í somu bygðum kring ársskiftið 1952-53.

Fólkatal 27. februar 1954

Fugloy	197
Svínoy	182
Viðareiði	239
Hvannasund	273
Klaksvík	3335
Kunoy	181
Mikladalur	127
Húsar	162
Leirvík	591
Tilsamans	5287

Undirskriftir 14. januar 1953

53
107
93
99
1545 (Harav 50 úr Árnafirði)
69 (Harav 19 úr Haraldssundi)
61 (Harav 10 av Trøllanesi)
83 (Harav 38 av Syðradali)
225
2335

Keldur: Løgtingstiðindi 1953, 1954, síðu 60 og fylgiskjal 3, og Adressuteksturin við undirskriftum í savninum hjá Føroya Landsstýri á Føroya Landsskjalasavni (FL).

Undirskriftirnar, sum vórðu savnaðar inn kring ársskiftið, vórðu 14. januar 1953 sendar sjúkrahússtýrinum, sum rímiligvís sýtti fyri at taka málið upp til nýggja viðgerð. Ríkisumboðsmaðurin sendi undirskriftirnar til innanríkisráðið, sum 13. februar svaraði, at har kundi tey einki gera við málið. Ein sendinevnd, sum fór til Havnar undir leiðslu av Fischer Heinesen, fekk 23. februar sama svar frá ríkisumboðsmanninum. Tann 4. mars var ein stórir fundur í biografinum í Klaksvík, har rættiliga sterkar kenslur komu til sjónar millum luttakararnar. Fundurin endaði við eini viðtøku, sum beinleiðis kravdi, at sjúkrahússtýrið ógildaði avgerðina og setti Halvorsen í starvið.⁴⁵ Upprunaliga áheitanin á myndugleikarnar varð vorðin til eitt beinleiðis krav um at seta Halvorsen í starvið. Hundrað borgarar

úr Klaksvík fóru 10. mars undir leiðslu av Fischer Heinesen til Havnar fyri at tosa við lögtingið um læknamálið, ið hevði ført til stóra misnøgd í Klaksvík. Í lögtinginum tók Fischer Heinesen soleiðis til: „Vi er blevet nødt til i dette arbejde at lægge en dæmper på folk, thi der er ældre mænd, der har sagt, at hvis det bliver gennemført, som sygehusstyrelsen agter at gennemføre, så tager vi til våben ... De mænd, som vi har arbejdet nærmere sammen med, ved, at hvis det kommer så langt, skal I ikke regne med mig...“⁴⁶ Alt til onga nyttu. Løgtingið kundi sjálvandi ikki ógilda eina lógliga setan, sum sjúkrahússtýrið hevði heimildina til at fremja. Støðan var fastlæst og læknamálið á veg inn í eina nýggja og rættiliga óhepna gongd við beinleiðis fysiskum mótmælum móti avgerðini hjá sjúkrahúsmyndugleikunum.

Miseydnaðar samráðingar

Tann 17. mars komu möblarnir hjá Eivind Rubek Nielsen til Klaksvíkar, har teir vórðu lagraðir í spinnarínum hjá Kjølbro, men triggjar dagar seinni varð avdúkað, at herverk varð framt á teir – tey seku vórðu ongantíð funnin, alment í øllum fòrum. Tann 24. mars fór ein trý manna nevnd til Keyptmannahavnar at samráðast við ríkisstjórnina. Fischer bar seg undan, tá hann ikki helt, at hansara navn klingaði væl hjá stjórnini. Samstundis segði Marn-er Simonsen, kommunulæknin í Klaksvík, seg úr starvi, lutvíst orsakað av samstarvstrupulleikum við Halvorsen, og lutvíst orsakað av chikanu frá 95´arum, tá Marn-er Simonsen var limur í tí í Klaksvík so illa lýdda læknafelagnum.⁴⁷ Halvorsen var nú einsamallur lækni í Klaksvík til at taka sær av sjúkrahúsinum og eini sjúkrakassapraksis í einum øki, har tað búðu umleið 5.000 fólkk. Ríkisumboðsmaðurin, landslæknin, og sjúkrahússtjórin Jóhan Djurhuus, sum saman við formanninum í fòroyska læknafelagnum til fánýtis umvegis telefon í Fuglafirði høvdu roynt at fáa fatur á Halvorsen, fóru 29. mars 1953 til Klaksvíkar fyrri at tosa við Halvorsen, men vórðu móttiknir av klaksvíkingum, sum forðaðu teimum í at koma í land. Sjúkrahússtýrið hevði óivað varhuga av, at tað kundu koma trupulleikar í sambandi við, at Rubek Nielsen skuldi taka yvir læknastarvið í Klaksvík, sum máttu loysast áðrenn 1. apríl 1953, men teir triggir noyddust aftur til Havnar sum av torvheiðum. Nú forðaðu klaksvíkingar landsins myndugleikunum í at útinna sítt lógliga arbeiði.

Hesar hendingarnar í mars 1953, m.a.

herverkið á møblarnar hjá Eivindi Rubek Nielsen, høvdu sambært dulnevndum lesarabrævi í Norðlýsinum við sær, at fleiri av teimum meira hóvligu adressufólkunum tóku frástøðu frá adressuni.⁴⁸ Tað er heldur einki at ivast í, at fleiri av teimum meira hóvligu adressufólkunum, sum høvdu sett sítt navn undir ta í veruleikanum hóvligu áheitanina í adressutekstinum frá 31. desember 1952, mugu hava hvept seg eitt sindur við, tá áheitanin gjørdist til eitt krav, og kravið síðan førði til beinleiðis ófrið og beistagerðir. Sambært adressumønnunum var undirtøkan kortini framvegis ógvuliga stór, tá tað sambært teimum sjálvum 18. juli 1953 møttu umleið 2.300 norðoyingar til fund úti í Grøv um læknamálið.⁴⁹

Tá Eivind Rubek Nielsen 1. apríl kom til Klaksvíkar varð hann somuleiðis møttur av eini stórari fjøld av klaksvíkingum, sum forðaðu honum í at koma í land, soleiðis at eisini hann noyddist at fara aftur til Havnar við sama skipi. Landslæknin og formaðurin í læknafelagnum almanna-kunngjørdi 6. apríl eina frágreiðing, har teir lögdu ábyrgdina fyrri hendingarnar á Halvorsen. Halvorsen svaraði nakrar dagar seinni í bløðunum, har hann m.a. tók soleiðis til orðanna: „*Min assistance som læge vil blive ydet til syge mennesker, saa længe de ønsker og trænger til den, og saa langt som min samvittighed overfor mit land og mit folk byder mig det. Saaledes stod jeg, da jeg i 1942 var rede til som læge at gøre det samme paa den tyske østfront, og saaledes staar jeg i Klaksvig i dag.*“⁵⁰ Tað bleiv bitið merki í, m.a. av ríkisumboðsmanninum, at Halvorsen nærurum súmbolskt hevði dagfest brævið 9. apríl.⁵¹ Brævið sýnir týðiliga, at tað eisini

var Halvorsen sjálvur, sum setti seg í móti myndugleikunum, tá hann sýtti fyri at fara úr einum starvi á einum sjúkrahúsi, har hann ikki longur varð settur. Tað sama sæst av, at uppskot til loysn á trætuni, sum skuldi slóða fyri, at Halvorsen kundi setast í sjúkrahúslæknastarvið, uttan ta sjúkrakassapraksis, sum treytaði limaskap í læknafelagnum, varð vrakað av fundarfólki í Klaksvík 21. juli 1953 – eftir øllum at døma orsakað av Olaf Halvorsen sjálvum.⁵² Tað var ein treyt í semjuni, at Halvorsen fyribils skuldi av sjúkrahúsinum, danski læknin Gudmund Toft skuldi konstitueraast, meðan arbeitt var við endaligu loysnini, sum gjørði tað møguligt at seta starvið av nýggjum.⁵³

Í skrivi til landsstýri, dagfest 22. juli 1953, skrivar Fischer Heinesen vegna sendinevndina, sum hevði verið í Havn og samrátt við ríkisumboðsmannin, at: „Fólksins stóða er framvegis tann, at lækni Halvorsen skal vera sitandi á sjúkrahúsinum.“ Fundarluttakarirnir 21. juli tóku sjálvandi undir við, at sjúkrahússtýrið varð broytt soleiðis, at teir triggir av lögtinginum valdu sjúkrahúslimirnir skuldu koma úr viðkomandi sjúkrahúsøki, tó við tí ikki heilt rímuligu treyt: „at teir triggir av lögtinginum valdu allir verða kjósaðir úr teim 95 %.“ Tað var harumframt ikki hildið, at tað var neyðugt at broyta sjúkrahúslógina, soleiðis at sjúkrahúslæknastarvið og sjúkrakassapraksis vórðu skild at.⁵⁴ Tað var eftir hendan samráðingarfundin í Havn, tá samráðingarnevndin við Fischer Heinesen á odda fór norður aftur til Klaksvíkar við einum semingsuppskoti, sum bæði lögmaður og teir føroysku floks-

formenninir høvdu góðtikið, at ríkisumboðsmaðurin veit hetta at siga frá: „På vejen hjem, de sejlede med rigsombudsmandens tjenestekutter, fortælles det, at Fischer Heinesen sagde til sine fæller: „Hvis Halvorsen ikke går med til dette, så må vi slå hånden af ham. Vi skal alligevel have en læge, når Halvorsen om nogle år ikke vil mere.“ Heinesen var altså ret sikker på at få tilslutning hjemme. Men det fik han ikke. Ved et folkemøde vedtoges det i realiteten at forkaste ethvert forslag, der indebar, at Halvorsen skulle forlade sygehuset. Senere er det blevet oplyst, at Halvorsen, da han pr. telefon blev gjort bekendt med forhandlingsresultatet i Thorshavn, havde sammenkaldt et halvt hundrede personer og oplyst, at hvis forslaget blev vedtaget, ville han forlade bygden og aldrig vende tilbage. Hermed var det afsløret, at Halvorsen selv var den egentlige hovedmand, hvad „adressefolkene“ hidtil havde benægtet.“⁵⁵ Niels Elkjær-Hansen hevði helst rætt í, at samráðingarnevndin var rættiliga bjartskygd, tá hon við Fisher Heinesen á odda fór við „Thorshavn“ úr Havn til Klaksvíkar við semingsuppskotinum. Dimmalætting skrivaði í øllum førum 22. juli 1953 undir yvirskriftini „Lægekonflikten i Klaksvig mod Afslutningen? Smilende Klaksvig-Repræsentanter hjem med „Thorshavn““, „at det var med en vis Sejrsbevidsthed, Repræsentanterne fra Klaksvig forlod de sidste Forhandlinger“. Nógv adressufólk í Klaksvík vóru hinvegin rættiliga bangin fyri, at fór Halvorsen fyrst av sjúkrahúsinum, hóast tað eftir ætlan bert skuldu vera fyribils, meðan ein endalig

loysn fyri eini fastari setan av einum sjúkrahúslækna burturav varð snikkað til, soleiðis sum semingsuppskotið legði upp til, so kom Halvorsen helst ongantið aftur til Klaksvíkar.⁵⁶ Tað høvdu tey eisini aðrar grundir til at óttast fyri enn tað, sum Halvorsen skuldi havt upplýst fyri teimum á fundinum í Klaksvík 21. juli 1953,⁵⁷ tí umframt læknafelagið høvdu bæði føroyskir og danskir myndugleikar sambært fleiri frágreiðingum frá innanhýsis fundum í landsstýrinum og í forsætisráðnum longu nakað frammanundan havt ta heilt greiðu støðu, at treytin fyri eini semju millum partarnar var, at Halvorsen skuldi av sjúkrahúsinum í Klaksvík.⁵⁸

Hóast fleiri líknandi royndir at finna eina loysn á ósemjuni, so varð Halvorsen á sjúkrahúsinum í Klaksvík í drúgva tíð eftir 1. apríl 1953, har hann harumframt tók sær av øllum kommunulæknauppgávuunum í øllum sjúkrahúsøkinum, sum má sigast at vera eitt bragd.⁵⁹ Vagn Hansen ríkisumboðsmaður skrivaði 24. juli 1953 til sóknarstýrið í Klaksvík, at ein danskur lækni, Jørgen Bang, var fingin til vega úr Danmark at taka við sum kommunulækni í Klaksvík eftir Marner Simonsen, men at ein treyt fyri at konstituera hendan læknan í Klaksvík var, at sjúkrahúslæknin var limur í danska læknafelagnum. Sóknarstýrið svaraði ikki aftur uppá treytina og varð hesin læknin tí ongantið settur.⁶⁰ Halvorsen fekk sjálvandi onga almenna lön, tá ið hansara starvstíð endaði 1. apríl, men norðoyingar settu í hesum sambandi á stovn *Norðoya Sjúkratrygging*, sum savnaði pening frá privatum til hansara lön. Huglagið var vordið so spent, at ein av samráðingarmonnunum úr Klaksvík –

kanska í einum skemtiligum tóna – á einum samráðingarfundi í juli 1953 skuldi havt sagt, at tann lækni, ið ynskti at koma til Klaksvíkar fyri at avloysa Halvorsen, „*måtte være en, der er træt af livet*“.⁶¹

Ein orsök til, at huglagið í Klaksvík var við at gerast so spent, at læknamálið við tíðini gjørdist enn truplari at loysa, var helst, at serliga Javnaðarflokkurin í floksblaðnum Sosialinum í politisku agitaciónini líka frá seinast í mars 1953, tá ríkisumboðsmaðurin, landslæknin og sjúkrahússtjórin ikki sluppu í land í Klaksvík, tók støðu fyri adressumonnunum, og síðan við rættiliga góðum politiskum úrslitum gagnnýtti ta latentu ósemjuna millum 95´arnar, t.e. ‘tað vanliga fólkið í Klaksvík’, og Kjølbrofamiljuna, fólkið mótvegis kapitalistunum.⁶² Ein onnur orsök var, at føroyska læknafelagið í skrivi til landsstýrið frá 27. juli 1953 blokeraði øll leys læknastørv í Klaksvíkar læknadømi til hin lógliga setti sjúkrahúslæknin, Eivind Rubek Nielsen, hevði tikið við starvinum.⁶³

Meðan fólk í Klaksvík settu fram ófrá-víkilig krøv um at varðveita Halvorsen á sjúkrahúsinum, so ynsktu myndugleikarnir nú Halvorsen, sum heldur ikki hevði fingið síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag, burtur frá sjúkrahúsinum í Klaksvík og Eivind Rubek Nielsen settan í tað starv, sum hann hevði søkt og lógliga fingið. Klaksvíkingar grundgóvu fyri, at tá sjúkrahúslógin ásetti, at tað skuldu vera serstøk sjúkrahússtýri fyri hvørt av teimum trimum sjúkrahúsunum, so var setanin av Eivind Rubek Nielsen, ið varð framd av einum felags sjúkrahússtýri, ólóglig. Í Klaksvík óttaðust fólk nú

so nógv fyri, at Eivind Rubek Nielsen, svágur Ewald Kjølbro, skuldi koma til Klaksvíkar at virka sum lækni, at tá sjúkrahúsinsektørurin, Bonnevie, í juni kom til Klaksvíkar við ymiskum tólum til sjúkrahúsið, varð hann forðaður í at koma í land, tí fólk óttaðust fyri, at Eivind Rubek Nielsen varð fjaldur í kassanum við sjúkrahústólunum. Sambandið millum Eivind Rubek Nielsen og Kjølbrofamiljuna og móttstöðan móti ráðandi stöðuni hjá familjuni í Klaksvík sæst eisini í eini útsøgn, sum onkuntíð varð havd á lofti av 95'arum: „*De bestemmer over vort liv, skal de nu også råde over vor død!*“.⁶⁵ Tað sama sæst av, at tá fólk í november skuldi avskipa teir skaddu møblarnar hjá Eivindi Rubek Nielsen, forðaði stór fjöld av fólki hesum við tí grundgeving, at tað var Kjølbrofamiljan sjálv, sum hevði framt herverk á møblarnar fyri at leggja ábyrgdina á adressufólkið.⁶⁶ Møblarnir vóru – hildu fólk – próvtilfar, sum ikki skuldi av staðnum, fyrr enn tað var kannað. Loyvið varð kortini givið til at avskipa møblarnar 22. november 1953. Í mun til tann puritanska Halvorsen, sum sambært norðoyingum helt seg burtur frá øllum vertsskapi, so varð tað – av røttum ella órøttum – sagt um Rubek Nielsen, at hann var „*heldur vátligur*“.⁶⁷ Halvorsen, sum í skrivi til føroysk bløð, dagfest 28. februar 1954, segði, at læknastríðið varð íkomið av tí, at: „*Myndighederne har søgt at påtvinge Befolkningen en Læge, som det overvejende Flertal ønsker sig fritaget for afgrunde, som ikke er nogen Hemmelighed på Færøerne*“, tykist eisini bera brenni á hetta sama bálið.⁶⁸

Í 1953-54 vóru samráðingar millum

partarnar, ið av ymiskum grundum ikki góvu úrslit.⁶⁹ Seint út á árið 1954 var sóknarstýrisval í Klaksvík, har sóknarstýrið, sum yvirhøvur hevði verið ímóti adressurørsluni, varð skift út við eitt, har meirilutin var meira vinarliga sinnaður móti rørslni. Hesi viðurskifti tóku virkismøguleikarnar frá sóknarstýrinum, og tað gjørdist ikki lættari at finna eina loysn eftir sóknarstýrisvalið í 1954. Harumframt var lögtingsval í oktober, og bæði føroyskir og danskir myndugleikar vóru samdir um, at rættast var at bíða við at gera nakað veruligt fyri at loysa ósemjuna til eftir at nýtt landsstýrið varð skipað í Føroyum.⁷⁰ Hvørki landsstýrið, sum 12. mars 1954 heitti á danskar myndugleikar um at loysa ósemjuna,⁷¹ ella danska stjórnin, sum metti læknasetanina vera lokalan føroyskan spurning,⁷² gjørdi nakað serligt fyri at loysa ósemjuna.⁷³ Trupulleikin var eisini, at formaðurin í føroyska læknafelagnum, Jákup Højgaard, á einum fundi í danska forsætismálaráðnum 26. mai 1954, har bæði Kristian Djurhuus lögmaður og Hans Hedtoft forsætisráðharri vóru til staðar, hevði upplýst, at ein loysn á ósemjuni, sum hevði við sær, at Halvorsen varð verandi í Klaksvík, og Rubek Nielsen ikki fekk starvið, fór at hava við sær, at allir læknar í Føroyum fóru at siga seg úr starvi.⁷⁴ Hetta hevði *Føroya Læknafelag* í veruleikanum hótt við móttvegis lögmanni í brævi dagfest longu 27. juli 1953, men hetta vildi lögmaður ikki lata almenningin fáa nakað at vita um tá.⁷⁵ Hendingarnar í Klaksvík síðan Rubek Nielsen varð settur í 1952 høvdu havt við sær, at læknafelagið hevði tikið avgerð um, at Halvorsen ikki aftur kundi gerast

limur í læknafe­lagnum.⁷⁶ Lögmaður hevði eftir fundin í forsætisráðnum um­vegis telefon roynt at fingið í lag ein fund við Halvorsen um læknamálið, men Halvorsen hevði svarað, at: „*um lögmaður kom sum sjúklingur, var hann villigur at taka ímóti honum, annars ikki*“.⁷⁷ Tað helt Kristian Djurhuus rímligvís vera ein lítið virðiligan hátt at viðfara landsins hægsta politiska leiðara uppá,⁷⁸ men hann helt seg eftir øllum at døma ongan móguleika hava fyri at gera nakað munagott. Harvið var alt læknamálið í politiskari naggatódn og í grundini óloysiligt orsakað av stívrøndum persónum og feløgum á báðum síðum.

Landsstýrið roynir at seta Halvorsen út av sjúkrahúsinum

Landsstýrið, sum hevði fingið at vita frá donskum myndugleikum, at teir ikki lögdu uppí við politistaliðum uttan beinleiðis ynski frá landsstýrinum,⁷⁹ kundi kortini ikki halda á við at útseta málið. Tá tað við ársbyrjan 1955 var skipað nýtt landsstýrið, sett saman av somu flokkum og Sjálvstýrisflokkinum, við Kristiani Djurhuus sum lögmanni, varð tað eftir áheitan frá landsstýrinum farið til verka.⁸⁰ Sjúkrahússtjórin varð kunn­aður um avgerðina í loyniligum skrivi frá landsstýrinum, dagfest 14. apríl 1955.⁸¹ Tann 21. apríl 1955, tá tey ólóg­ligu viðurskiptini í Klaksvík høvdu staðið við í meira enn tvey ár, fór sorinskrivarin eftir áheitan frá landsstýrinum saman við Edward Mitens, landsstýrismanni við ábyrgd á økinum, ríkisumboðsmanninum, politi­ovastanum og tveimum læknum til Klaksvíkar fyri at seta Halvorsen út av sjúkrahúsinum.⁸² Teir báðir læk­narnir,

harav annar var tann navnframi Pauli Dahl, yvirlækni við *Dronning Alexandrines Hospital* í Havn, skuldu taka við læk­nastørvunum í Klaksvík eftir Halvorsen. Sendinevndin hevði ongar trupul­leikar við at koma á land við eystaru síðu á vág­ni, men við sjúkrahúsið, sum var á vestaru síðuni, varð sendinevndin møtt av eini vaksandi fjøld av fólki, sum við Fischer Heinesen á odda rak hana gjøgnum alla bygdina og aftur umborð á skipið, *Tjaldur*, sum mátti fara av stað aftur, eftir at landgongdin varð tikin í land og trossarnir tveittir á sjógv.⁸³ Halvorsen var ongastaðni at síggja, men Dahl, sum longu áðrenn mannamúgván savnaðist við sjúkrahúsið varð farin undir at taka ímóti sjúklingum í læknamóttøkuni, varð lyftur upp úr stólinum og skumpaður út av sjúkrahúsinum.⁸⁴ Politiovastin, sum royndi at sleppa ígjøgnum fjøldina móti sýslumanshúsunum eftir eini skjalamappu, varð sambært vitnum forðaður av manna­múgvuni, sligin í andlitið og bløddi omanfyri eygað.⁸⁵

Støðan var nú so hættislig, at umboð norðoyinga í sjúkrahússtýrinum, Robert Joensen sóknarstýrisskrivari, sum mót­mælisfólk illtonktu fyri at hava hjálpt myndugleikunum, noyddist at flýggja úr Klaksvík.⁸⁶ Jógvan og Ewald Kjølbro vóru uttanlands um hetta mundið, men restin av Kjølbrofamiljuni kendi seg eisini so hótta, at meginparturin, kvinnur, ung og børn, eisini vórðu flutt úr Klaksvík til Havnar í apríl 1955.⁸⁷ Teir báðir lokalu politistarnir, sum vóru í føstum starvi í Klaksvík, høvdu higartil ikki megnað at gjørt nakað, og tað gjørdur teir heldur ikki hesaferð. Máttloysið hjá teimum føroysku

myndugleikunum varð alment sýnt fram í Klaksvík.

Landsstýrið biður um politihjálp úr Danmark

Forsætisráðharrin, sum hevði verið ógvuliga ivasamur við at senda dansk politistalið til Føroya uttan eina beinleiðis áheitan frá landsstýrinum, helt seg nú vera noyddan til at gera okkurt. Hann setti seg í samband við lögmann, sum var á tænastruferð í Keypmannahavn á veg til Fraklands, har hann í París skuldi taka lut í setanini av eini føroyskari framsýning í *Det danske Hus*.⁸⁸ Frammanundan hevði eitt máttleyst landsstýri, sum hevði samband við lögmann umvegis telefon, endiliga tikið avgerð um at biðja stjórnina senda dansk politistalið til Føroya.⁸⁹ Løgmaður fekk tænastruferðina til París útsetta, og á fundi í forsætismálaráðnum, har m.a. løgmaður og tey bæði føroysku fólkatingsumboðini vóru til staðar, varð tað við undirtøku frá øllum samtykt, at danska stjórnin skuldi senda tey neyðugu politistaliðini til Føroya.⁹⁰ Stjórnin sendi alt fyri eitt DFDS skipið *Parkeston* til Føroya við uml. 130 politistum og hundum.⁹¹ Í Klaksvík, har mótmælisfólkið hevði fingið váttað sína styrki móttvegis nøkrum máttleysum heimastýrismyndugleikum og donskum embætisfólki, varð innsiglingin til vágna stongd við tveimum skipum, sum vórðu bundin saman við veirum og tunnum, soleiðis at *Parkeston* ikki kundi koma inn á vágna. Rykti gingu um, at krút var í tunnunum og at sprengjievni varð lagt við sjálvt havnarlagið.⁹² Klaksvíkingar við skotvápnum, ið teir høvdu fingið frá bretum undir krígunum, hildu vakt við

innsiglingina til vágna. Eftir øllum at døma høvdu klaksvíkingar nú tikið til vápnini.

Tað var móttvegis landsstýri og stjórn mótmælt frá sóknarstýrinum í Klaksvík, sum fekk lyfti frá stjórnini um, at *Parkeston* ikki fór at koma til Klaksvíkar, og fakfeløg, m.a. *Fiskimannafelagið*, hvørs formaður eisini var formaður í Tjóðveldisflokkinum, lýstu aðalverkfall. Politiska andstøðan, serliga Tjóðveldisflokkurin og floksblaðið 14. september, sum higartil ikki høvdu sýnt málinum nakran serligan sjálvstýrispolitiskan áhuga, gagnnýttu nú støðuna politiskt og mótmæltu harðliga. Serliga varð mælt ímóti danskari valdsnýtslu, men landsstýrið, sum við ávísingum rætti varð lagt undir at hava sent boð eftir stórum donskum politistaliðum og hundum fyri at seta klaksvíkingar uppá pláss, fekk eisini sítt. Javnaðarflokkurin, sum frammanundan hevði skundað undir ósemjuna millum 95' arar, 'vanliga fólkið í Klaksvík' og Kjølbro familjuna, hevði tað hinvegin trupult nú, tá tað var ein dansk stjórn undir leiðslu av systurflokkinum í Danmark, sum hevði sent dansk politistalið og hundar til Føroya. Læknastríðið var um at blíva til eitt stríð millum føroyingar og danska ríkið.

Tað eydnaðist eisini adressufólkunum, sum síðan læknamálið tók seg upp í 1953 við hepnini høvdu sannført fólk og myndugleikar um, at tey høvdu 95 % av norðoyingum aftanfyrir seg, at skapa eina hótandi mynd av umleið 1.000 klaksvíkingum, vápnaðir við byrsum, maskinbyrsum og bumbum, sum vóru til reiðar at taka ímóti danska herskipinum og donsku politistunum.⁹³ Hetta var alt tikið í størsta

álvara av myndugleikunum, sum veruliga tykjast hava hildið, at vandi kundi vera fyri stórum mannfalli, um *Parkeston* fór á Klaksvík.⁹⁴

Viggo Kampmann fær semju í lag

Stjórnin hevur óivað hildið, at tað í hesi spentu støðu ikki hevði verið klókt at senda *Parkeston* á Klaksvík.⁹⁵ Hóast bæði landsstýrið⁹⁶ og ríkisumboðsmaðurin⁹⁷ høvdu ynskt tað, so fór *Parkeston* ikki á Klaksvík. Danska stjórnin sendi í staðin fíggjarmálaráðharran Viggo Kampmann til Føroyar at samráðast um málið. Við støði í hesum samráðingum varð tað tann 9. mai – eftir at Kampmann hevði verið ein túr í Keypmannahavn fyri at konferera við stjórnina – gjord semja, sum bæði landsstýrið og eitt samt sóknarstýrið í Klaksvík góðkendu.⁹⁸ 1) Olaf Halvorsen skuldi fara úr læknavarvinum og lækna-húsinum, 2) Læknarnir Kjeld Jordal og Stig Jarnum skuldu fyribils í eitt háltv ár taka sær av sjúkrahús- og kommunu-læknastørvunum, 3) Landsstýrið skuldi samráðast við Eivind Rubek Nielsen um, at hann skuldi siga seg úr læknavarvinum í Klaksvík, 4) Starvið sum sjúkrahúslækni skuldi lýsast leyst og sóknarstýrið í Klaksvík skuldi heita á Halvorsen um at fáa síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag. Kundi hann hóast hetta ikki endurvinna limaskapin í læknafelagnum, so skuldi landstýrið fáa lögtingið at broyta ásetingarnar fyri sjúkrahúsið, soleiðis at sjúkrahúslæknin ikki skuldi taka á seg sjúkrakassapraksis, sum kravdi limaskap í læknafelagnum, og 5) Landsstýrið skuldi broyta ásetingarnar um val til sjúkrahússtýrið, soleiðis at trý

lokal umboð, sum búðu í viðkomandi sjúkrahúsøki, skuldu veljast í trý sjálvstøðug sjúkrahússtýri afturat teimum báðum, sum ríkismyndugleikarnir í Keypmannahavn valdu. Harumframt skuldi viðurskiftini kring alt læknamálið kannast við atliti at einum møguligum rættarligum eftirspæli.⁹⁹ Frammanundan, 1. mai, vórðu skipini og tunnurnar, sum lógu tvørtur um innsiglingina til vágna, tikin burtur, sum var ein treyt hjá Kampmann fyri yvirhøvu at samráðast um eina loysn á læknamálinum.

Við hesi semju tykist uppreistrarfólkið í Klaksvík hava hildið, at Kampmann hevði givið teimum lyfti um, at Halvorsen skuldi setast í starvið, og at tey høvdu vunnið læknastríðið.¹⁰⁰ Sambært sóknarstýrisformanninum í Klaksvík, Richard Jacobsen, var Halvorsen tann fyrsti, sum setti seg í samband við hann, tá ið semjan varð gjord, fyri at ynskja honum til lukku við, at hann hevði loyst málið¹⁰¹ – tó neyvan soleiðis, sum klaksvíkingar hildu, at málið varð loyst. Halvorsen hevði eftir øllum at døma viðurkent, at hann ikki longur kundi verða verandi á sjúkrahúsinum í Klaksvík. Læknarnir Kjeld Jordal og Stig Jarnum komu til Klaksvíkar 10. mai 1955 fyri at taka sær av báðum læknastørvunum í Klaksvík í eitt háltv ár. *Parkeston* fór úr Føroyum 12. mai við Kampmann umborð, meðan Halvorsen fór einar tveir dagar seinni.¹⁰² Frammanundan, 12. mai 1955, hevði sóknarstýrið í Klaksvík í skrivi til Halvorsen heitt á hann um at fáa síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag, men 4. juli 1955 hevði sóknarstýrið einki hoyrt aftur frá honum.¹⁰³ Sambært ríkisumboðsmanninum hevði Halvorsen

longu 21. juli 1953 á einum fundi um læknamálið í Klaksvík sagt um eitt líknandi uppskot til semju, sum eisini vildi havt við sær, at sjúkrahúslæknastarvið og kommunulæknastarvið vórðu skild sundur, at varð tann loysnin samtykt, so rýmdi hann úr Klaksvík og kom ongantíð aftur.¹⁰⁴ Sjálvur er Halvorsen 11. mai 1955 endurgivin í *Politiken* fyri at hava sagt, at m.a. sóknarstýrisformaðurin frammanundan semjuni hjá Kampmann frá 9. mai 1955 bæði ofta og týðiliga hevði fingið at vita, at gjørdist hetta úrslitið, so fór hann úr Klaksvík og kom ongantíð aftur.¹⁰⁵ Halvorsen, sum longu í juni 1955 søkti størv í Danmark, hevði ongantíð ætlað sær at koma aftur til Klaksvíkar.¹⁰⁶ Eftir í Klaksvík vóru átta politistar av *Parkeston*, sum skuldu hjálpa teimum báðum, sum vóru har frammanundan, at endurreisa lóg og rætt í uppreistarbygdini.¹⁰⁷ Løgtingið valdi í august 1955 nýtt sjúkrahússtýri, soleiðis at umframt ríkisumboðið og landslæknan (sum stjórnin valdi) vórðu Robert Joensen og Fischer Heinesen úr Klaksvík og Obert Eliassen úr Fuglafirði valdir í stýrið fyri sjúkrahúsið í Klaksvík. Halvorsen gjørdi kortini einki fyri at fáa síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag og Rubek Nielsen hevði heldur ikki sagt seg úr læknastarvinum á sjúkrahúsinum í Klaksvík, tá ið freistin var úti.¹⁰⁸ Tað varð hann heldur ikki biðin um av læknafelagnum, sum heldur ikki vildi hava Halvorsen sum lim í felagnum. Trupulleikarnir vóru v.ø.o. ikki loystir; teir vóru bara útsettir í eitt hálv ár – til 1. oktober 1955.

Í veruleikanum høvdu klaksvíkingar við hesi semjuni latið seg trýsta til at góðtaka sama semingsuppskotið, sum teir

nærum tvey ár frammanundan, 21. juli 1953, høvdu vrakað við tí grundgeving, at teir ikki kundu góðtaka nakra semju, sum hevði við sær, at Halvorsen fór av sjúkrahúsinum. Hetta høvdu teir nú góðtikið, og Halvorsen var endaliga farin av sjúkrahúsinum í Klaksvík. Tað veika liðið í semjuni var eisini neyvt tað sama, sum klaksvíkingar óttaðust fyri í 1953: Klaksvíkingar høvdu ikki og kundu heldur ikki fáa nakra trygd fyri, at Olaf Halvorsen kom aftur á sjúkrahúsið; og hevði Kampmann givið klaksvíkingum eitt lyfti um, at Halvorsen skuldi koma aftur til Klaksvíkar at virka sum sjúkrahúslækni, soleiðis sum nógv adresssufólk hildu, at hann hevði lovað teimum,¹⁰⁹ so hevði hann drigið tey uppá tráð, tí tað hevði eftir øllum at døma ongantíð verið ætlan hansara, at Halvorsen skuldi koma aftur;¹¹⁰ heldur ikki hevði landsstýrið fingið nakað lyfti frá læknafelagnum um, at Eivind Rubek Nielsen fór at siga sjúkrahúslæknastarvið frá sær – tvørturímóti var tað ein treyt hjá Rubek Nielsen (og læknafelagnum) fyri at siga starvið í Klaksvík frá sær, at Halvorsen endaliga fór av sjúkrahúsinum í Klaksvík.¹¹¹ Hesi viðurskifti vístu seg eisini at vera tann stóri trupulleikin við semjuni.

Tann miseydnaða semjan

Tann 27. september varð nýggja sjúkrahússtýrið kallað inn til fund á sjúkrahúsinum í Klaksvík fyri at seta tveir avloysarar fyri Kjeld Jordal og Stig Jarnum. Frammanundan hevði ríkisumboðsmaðurin verið í Klaksvík og spurt sóknarstýrisformannin, um tað kundu koma trupulleikar av, at teir báðir lækn-

arnir vórðu skiftir út við tveir aðrar. Tað metti sóknarstýrisformaðurin ikki.¹¹² Ríkisumboðsmaðurin fekk ta fatan, at bert Eivind Rubek Nielsen ikki varð settur, so fóru eingir trupulleikar at vera.¹¹³ Hendan partin av niðurstøðuni hjá ríkisumboðsmanninum er tað eingin grund til at ivast í, men trupulleikin var, at meðan tað er sannlíkt, at nøkur adressufólk høvdu viðurkent, at Halvorsen ikki fór at koma aftur, – Halvorsen hevði í øllum førum týðiliga gjørt vart við hetta í bløðunum í mai 1955¹¹⁴ – so høvdu nógv adressufólk framvegis ikki góðtikið tað.¹¹⁵ Í apríl 1955 hevði Fischer Heinesen á eini privatari samkomu hjá Richardi Jacobsen sagt við Edward Mitens landsstýrismann: „*Man siger, at en læge kan begrave sine fejltagelser, men hvis I kommer med Rubek Nielsen, så venter jeg, at der bliver flere begravelser. Rifflerne vil komme frem og blive pudset på ny – jeg har dog ingen riffel*“.¹¹⁶ Teir báðir lækarnir, Jordal og Jarnum, sum klaksvíkingar vóru avbera væl nøgdir við, vildu hinvegin ikki vera verandi í Klaksvík longur enn tað hálva árið, sum avtalað var gjørd um, so tað var neyðugt at finna nýggjar lækna, sum sjúkrahússtýrið eisini hevði gjørt. Fundurin í sjúkrahússtýrinum varð hildin, meðan umleið 50 klaksvíksingar bíðaðu uttanfyri sjúkrahúsið. Fischer Heinesen, sum mest sannlíkt hevði mist vónina um, at Halvorsen fór at koma aftur til Klaksvíkar, dugdi kortini at síggja, at tað kundi hava trupulleikar við sær, um teir báðir dugnaligu donsku lækarnir longu nú skuldu skiftast út við annan lækna enn Halvorsen. Fischer var týðiliga ónøgdur við, at tveir nýggir lækna skuldu

setast, áðrenn læknamálið varð endaliga loyst.¹¹⁷ Jordal og Jarnum høvdu av eini samrøðu við Fischer Heinesen fingið ta fatan, at teir skuldu haldast sum gíslar í Klaksvík, og at teir ikki fingið loyvi til at fara úr læknastrøvunum fyrr enn málið varð endaliga loyst.¹¹⁸ Hetta er váttað í fundarfrásøgnini frá fundinum í sjúkrahússtýrinum 27. september 1955, sum Fischer Heinesen hevur sett sítt navn undir: „*Fischer Heinesen mente dog, at man havde ret til at holde dem tilbage, de kom jo af egen fri vilje. Vi må have ret til at holde dem tilbage med de midler, de selv har givet os*“. Men tað var sjálvandi ikki ein móguleiki, tá teir ikki vildu halda fram. Ríkisumboðsmaðurin staðfesti í svari, at: „*Vi har ingen juridisk ret til dette, vi kan kun forsøge at overtale dem*“.¹¹⁹ Tí varð einmælt viðtikið, at fyrbils skuldu lækarnir Knud Seedorf og Einer Lund taka sær av læknastrøvunum, og at teir eisini skuldu skriva undir skjal, har teir váttadu, at teir fóru at vera í Klaksvík til stríðið varð endaliga loyst.

Við hesi avgerð helt sjúkrahússtýrið, at trupulleikarnir vóru loystir, men hendingarnar skuldu síðan vísa, at stýrið hevði tikið avgerð um læknastrøvunum, uttan at hava havt nakran varhuga av, at uppreistur lá í luftini. Tá gestirnir, t.e. ríkisumboðsmaðurin, landslæknin og sjúkrahússtjórin, um kvøldið skuldu fara aftur til Havnar, vórðu teir órógvadir av fleiri hundrað fólkum, sum fingið teir at leita sær skjól á politistøðini, har teir vórðu hildnir sum gíslar til tíðliga næsta morgun. Onkursvegna høvdu politistarnir ikki alt fyri eitt lagt merki til tað, sum var í umbúna, men teir kundu í veruleikanum

einki gera. Firtnir klaksvíkingar, sum hóttu við at leypa á politistøðina, vildu ikki lata embætisfólkini fara av støðini, fyrr enn tey høvdu fingið lyfti um, at Halvorsen kom aftur – eitt lyfti, sum tey hildu seg hava fingið frá Kampmann. Illgruni var nú helst farin at breiða seg millum adressufólkið um, at Viggo Kampmann ikki hevði arbeiðt fyri at fáa Halvorsen aftur til Klaksvíkar, tí onkur rópti, at Kampmann skuldi læsast inni, tá hann kom.¹²⁰ Eftir at ríkisumboðsmaðurin hevði tosað í telefon við fyrst figgjarmálaráðharran Viggo Kampmann og síðan forsætisráðharran H. C. Hansen, sum á síni silvurbúðleypsveitlsu hetta kvøldið hevði lovað, at Kampmann skuldi koma aftur til Føroya,¹²¹ og Fischer Heinesen seinni fyri opnum vind-eyga hevði lisið eina nakað broytta fundarfrásøgn fyri fjøldini uttanfyri politistøðina, fingi embætisfólkini tíðliga á morgni loyvi til at fara til Havnar.¹²² Men nú var tolið uppi hjá stjórnini. Eitt var, at mótmælisfólk forðaðu myndugleikunum í at endurreisa lóg og landaskil, men gíslatøka av hægstu embætisfólkum ríkisins í lógligum ørindum var nakað heilt annað. Danska stjórnin ivaðist ikki og sendi alt fyri eitt herskipið *Rolf Krake* til Klaksvíkar, har skipið kom 1. oktober við 132 marinarum og 32 politistum við hundum. Samstundis komu eisini Viggo Kampmann og Kristian Djurhuus løgmaður, sum av tilvild eisini var í Keypmannahavn hesaferð. Tá Kampmann í Havn hitti ríkisumboðsmannin, Niels Elkjær-Hansen, sum hevði funnist at avgerðini hjá donsku stjórnini um ikki at senda *Parkeston* á Klaksvík og semjuni frá 9. mai, sum hann bara metti fór at

útseta og gera trupulleikarnar størri, segði Kampmann sambært Elkjær-Hansen: „*Du havde ret, men nu har vi et bedre grundlag for at slå til*“.¹²³ Hesaferð steig Kampmann ikki á land í uppreistrarbygdini, fyrr enn herskipið lá við bryggju í Klaksvík. Við herskipi og stórum politistaliðum aftanfyri seg hevði Kampmann ein stuttan fund við sóknarstýrið, sum legði frá sær alla ábyrgd av hendingunum 27. september og gav lyfti um at hjálpa politinum við at endurreisa lóglig viðurskifti í Klaksvík. Í Føroyum yvirhøvur og serliga í Klaksvík varð tað hildið at vera eyðmýkjandi, at landsstýrið sendi donsk politistalið við hundum eftir føroyingum – longu *Parkeston* fekk skjótt navnið Hundaskipið.¹²⁴ Landsstýrið fekk m.a. fjarrit frá 47 føroyskum skipum, sum mótmæltu, at fremmandir politistar skuldu setast inn móti egnum landsmonnum.¹²⁵ Í hesi óhoyrdu valdssýning, har fleiri fólk vórðu sligin, bitin og handtikin, bleiv alt læknamálið víðkað og fór inn í tað seinasta og harðrendasta skeiðið.

Bumbur og rættarligt eftirspæl

Í november 1955 var javnan framt herverk móti elveitingini, sum legði Klaksvík í fullkomið myrkur, meðan ljóskastararnir á herskipinum *Holger Danske*, ið hevði avloyst *Rolf Krake*, sum einastu ljóskeldur í bygdini, rannsakaðu bygdina fyri at finna hverksfólkini. Tann 7. november sprongdist ein bumba í einum tómum húsum heimi í Vági í Klaksvík, har ætlanin var, at tey stóru donsku politistaliðini skuldu halda til. Hetta danska leigumálið gjørdist tí av ongum.¹²⁶ Mánadagin 21. november varð øll bygdin myrkaløgd av hverki, og eina løtu seinni hoyrdist ein

ógvuslig spreinging í allari bygdini. Tað vísti seg, at talan var um dynamitt, sum varð lagt undir politistøðina, ið sprongdist í luftina. Fýra politistar vóru á støðini, tá bumban brast, triggir vórðu lagdir inn á sjúkrahúsið, men eingin kom álvarsliga til skaða. Fýra mans vórðu handtiknir, men teir vórðu latnir leysir dagin eftir. Tann 24. november vórðu $\frac{3}{4}$ kilo av dynamitti funnin í kaminuni í kjallaranum í tómu húsinum hjá Háku Djuhuus landsstýrismanni í Klaksvík. Eldur hevði verið í fjúsinum, men hann var slóknaður, áðrenn perlurnar sprongdust. Í Suðuroy varð skot latið av við húsinu hjá Kristiani Djuhuus løgmanni á Tvøroyri. Hóast eingin kom til skaða mátti hendingin metast vera ein morðroynd.¹²⁷ Hesi herverk, morðroyndir og onnur við, ið ongantíð vórðu upplárað, vístu, at støðan var vorðin hættislig.

Tað eydnaðist hinvegin teimum stóru politistaliðunum á *Rolf Krake* og *Holger Danske* at skapa frið í Klaksvík, men ikkiuttan ógvusliga viðferð av mistonktum í Klaksvík, sum vórðu handtikin. Herskipið fór ikki av Klaksvík fyrr enn í februar 1956 orsakað av spentu støðuni.¹²⁸ Rættarlaga eftirspælið varð, at 31 persónar fingudóm í *Føroya Rætti* tann 15. november 1955. Fischer Heinesen, sum fekk tann harðasta dómin, varð dømdu 18 mánaða fongsul. Eftir kunngerðina av dómunum mótmæltu nógv fólk í Klaksvík. Ein floti av átta útróðrabátum fór úr Klaksvík til Havnar við 200 monnum, sum mótmæltu, at donsk herskip og politistalið vóru í Føroyum. Tey sluppu at tosa við landsstýrið, men fingusjálvandi hvørki broytt dómarnar ella nakað lyfti um, at donsk herskip og

politi fór av landinum. Tá kærumálini komu fyri *Eystara Landsrætt* 24. mars, varð tann, sum í *Føroya Rætti* hevði fingið næstharðasta dómin, frikendur, meðan fleiri av hinum dómunum gjørdust linari. T.d. varð dómurin hjá Fischer settur niður í 12 mánaðir.¹²⁹ Fischer varð latin leysur 11. juli 1956, eftir at hava sitið í varðhaldi í Havn í 8 mánaðir, og hann fekk eina hetjumóttøku í Klaksvík. Tá ið sjúkrahússtørvini í Klaksvík vórðu sett av nýggjum 9. mai 1956, var Halvorsen ikki millum umsøklararnar. Rubek Nielsen, sum endiliga segði starvið í Klaksvík frá sær, fekk fast starv í Suðuroy. Knud Seedorf varð settur sum fastur sjúkrahúslækni í Klaksvík, meðan Einer Lund varð konstitueraður kommunulækni.

Læknastríðið varð í Klaksvík mettt at vera pínligur tilburður, og tað órógvandi eina tíð viðurskiptini millum Føroyar og Danmark. Tá H. C. Hansen vitjaði Føroyar í 1956 varð tað ikki bara í Klaksvík, at móttøkan var kaldlig. Øðrvísi var í 1959, tá kongshjúnini vitjaðu og vórðu væl móttikin – eisini í Klaksvík. Friðrikkur 9. gav lyfti um, at: „*Fonden til Fædrelandets vel*“ skuldi gjalda til nýggja kirkju í Klaksvík. Christianskirkjan, vígd í 1963, sum varð lutvíst fíggað av grunnum, verður ofta mettt at vera blíðkanargáva frá myndugleikunum í Keypmannahavn til klaksvíkingar, sum síðan 1950'árinu høvdu arbeitt við at byggja eina nýggja kirkju.

Klaksvíkingar vóru helst illa við av læknastríðnum, sum – umframt at teir høvdu tapt tað so dyggiliga – hevði sett kílar ímillum fólkid í bygdini, men teir nutu eftir øllum at døma, at krúnan

kreypt til krossin,¹³⁰ hóast tann stórsta avbjóðingin fyri framman var at lekja tey sár, ið læknastríðið hevði sett eftir seg í Klaksvík.

Tann ógvusligi ófriðurin í september-november 1955 var helst útloystur av eini kenslu av máttloysi yvir, at tvey ára stríð hevði verið til onga nyttu. Tað er í øllum førum torført at ímynda sær, at nakar í Klaksvík um hetta mundið í álvara stríddist fyri ella hevði nakra vón um, at Halvorsen fór at koma aftur. Halvorsen hevði ongantíð dult fyri, at fór hann fyrst av sjúkrahúsinum, so kom hann ongantíð aftur. Hann hevði helst gjørt hetta greitt fyri klaksvíkingum longu í juli 1953, sóknarstýrið hevði fingið tað at vita fleiri ferðir, og tá hann fór til Danmarkar í 14. mai 1955, hevði hann eisini gjørt tað greitt fyri almenninginum.¹³¹ Klaksvíkingar høvdu heldur ikki einans fingið ta fatan, at Kampmann hevði givið eitt lyfti um, at Halvorsen fór at koma aftur, sum tað var sera ivasamt, um hann megnaði halda; tað varð helst eisini vorðið greitt fyri fleiri adressufólkum, at Kampmann hevði givið teimum eitt lyfti, sum hann heldur ikki ætlaði sær at halda. Tað tykist tí rættari at tulka ófriðin sum eitt tekin um fullkomið máttloysi í kjalarvørrinum av ásannanini av, at stórt part var í hendi.

Orsøkirnar til læknastríðið

Um ein skal meta um orsøkirnar til læknastríðið, so er neyðugt at skyna millum tað, sum søgufróðingar kalla *útloysandi* og *disponerandi* orsøkir, har tær fyrru bara eru høvi til, at eitt stríð, sum hevur djypri orsøkir, íbirtist.¹³² Tað er eisini neyðugt at arbeiða við frágreiðingum, sum ikki

beinleiðis eru orsøkir, men heldur eru ymisk motiv, sum samstundis ávirka gongdina og vavið á eini ósemju. Og tað er neyðugt at skyna millum meirilutan, sum mótmælti fyri at ávirka myndugleikarnar til at lata Halvorsen verða verandi í Klaksvík, og ófriðarkroppar, ið brúktu støðuna til at øsa fram gøtuófrið, herverk og bumbuálop móti myndugleikunum.

Tann *útloysandi* orsøkin var avgerðin, sum sjúkrahússtýrið tók 16. desember 1952, tá tað valdi ein væl lýddan danskan lækna frá til fyrimuns fyri ein føroyskan lækna, men ein av *disponerandi* orsøkunum lá í, at hvørki sjúkrahúsið ella Klaksvík yvirhøvur hevði fingið tann ans frá teimum føroysku myndugleikunum, sum íbúgvarnir í tí skjótt vaksandi fiskivinnubýnum høvdu uppborið. Hetta viðgingu myndugleikarnir eisini.¹³³ Síðani 2. heimskríggj høvdu nógvir lækna, sum klaksvíkingar ikki vóru nøgdir við, verið á sjúkrahúsinum í styttri tíðarskeið, og teir, sum norðoyingum dámdi væl, hoknaðu ella rýmdu skjótt aftur orsakað av eini alt ov stórari arbeiðsbyrðu. Við Halvorsen høvdu klaksvíkingar og norðoyingar loksins fingið ein dugnaligan og arbeiðssaman lækna, sum teimum dámdi sera væl og sum teir hildu ætlaði at verða verandi í Klaksvík. Í ljósinum av hesum kundi tað ikki góðtakast, at sjúkrahússtýrið, hvørs limir ikki vóru úr læknaøkinum, skuldi flyta hendan læknan av sjúkrahúsinum, Tað var eisini ónøgd við, at avgerðir vóru miðsavnaðar í Havn. Omaní komu sosial, fíggarlig og valdspolitisk viðurskifti í Klaksvík, har Kjølbro familjan var einaráðandi. Nógv fólk vóru ónøgd og summi beinleiðis øvundaðu familjuni hennara

ríkidømi og vald í Klaksvík. Hendan ónøgdin í Klaksvík við ræði hjá Kjølbro familjuni, sum nærur av tilvild varð sett í gongd av somu *útloysandi* orsökini – at tað var ein lækni í nærmastu familjuni, sum skuldi setast fyri Halvorsen – legði síðan eina heilt nýggja dimensión afturat læknastríðnum. Uppaftur er neyðugt at hava fyri eyga, at fjalda ónøgdin við ræði hjá embætisverkinum í Havn á virkna vinnulívið í Klaksvík kom til sjóndar ígjøgnum sjúkrahússtýrið, har meirilutin av limunum høvdu fastan bústað í Havn. Í øllum hesum liggja tær grundleggjandi orsakerar til, at avgerðin hjá sjúkrahússtýrinum at seta Rubek Nielsen í starv fyri Halvorsen, útløysti stóra ónøgd í Klaksvík.

Í størri høpi ber til at tulka læknastríðið sum ein uppreistur móti nýggju heima-stýrisskipanini frá 1948, sum uttan at hava vunnið nakran legitimitet millum føroyska fólkið í kjalarvørrinum á fólkaatkvøðuni í 1946¹³⁴ í veruleikanum legði upp til eina miðsavnan av tí nýggja politiska-fyrisingarliga valdinum í Føroyum í Havn.

Tað var hinvegin ikki misnøgd við donsku myndugleikarnar, sum útløysti stríðið, hóast tað var nóg mikið av sjálvstýrispolitiskum „potentiale“ – fólk stríddust í byrjanini fyri at varðveita ein *danskan* lækna og móti einum *føroyskum* lækna. Sjálvstýrispolitiski vinkulin, sum kundi vendast móti donskum myndugleikum, kyknaði ikki fyrr enn landstýrið, sum ikki megnaði at loysa stríðið, bað donsku stjórnina um at senda donsk politistalið til Føroya at loysa stríðið. Danska stjórnin visti væl, at hon – um hon legði uppí við valdi – kundi enda við at sita við all-

ari ábyrgdini, meðan landsstýrið tváðaði sínar hendur í Føroyum. Tí var tað ein treyt frá forsætisráðharranum, at um stjórnin skuldi leggja seg úti stríðið, so skuldi tað vera grundað á eina áheitan frá landsstýrinum. Gongdin í málinum vísti, hvussu hjálparsleysir heimastýris-myndugleikarnir í Føroyum vóru, og hvussu lítlan hug ríkismyndugleikarnir høvdu til at leggja seg úti eitt stríð í Føroyum.

Danski ivin er væl skilligur, ikki minst tá hugsað verður um, at tann skroypiliga heimastýrisskipanin, sum varð sett í verk aftaná fólkaatkvøðuna í 1946, bert hevði nøkur fá ár á baki. Heimastýrisskipanin, sum bygd á hárfínu politiska valdsjavnvágina millum føroysk sambands- og loysingarfólk, legði upp til, at føroyskir politiskir myndugleikar høvdu lóggávumyndugleikan í serligum føroyskum viðurskiftum, meðan serliga uttanríkispolitikkurin var økið hjá ríkismyndugleikunum. Hendan valdsjavnvágin kundi lættliga verða ávirkað av eini danskari valdsgerð, og avleiðingin kundi verið, at heimastýrisskipanin kollsigldi, áðrenn hon veruliga hevði fingið fótin fyri seg. Óhepnu avleiðingarnar av maktarloysinum hjá føroysku landsmyndugleikunum, saman við royndini hjá teimum at skáka sær undan ábyrgd og ivanum hjá donsku myndugleikunum, vóru, at einki av álvara varð gjørt fyri at loysa stríðið, fyrr enn ov seint var. Tá donsku myndugleikarnir loksins lögdu uppí, høvdu lógloysið og ófriður valdað í Klaksvík í meira enn tvey ár, og læknamálið varð blivið brúkt av bæði ófriðarkroppum og politiskum flokkum í Føroyum – við tí

avleiðing, at stríðið varð sloppið at harðna. Javnaðarflokkurin gagnnýtti stríðið millum 95´ararnar og Kjølbrofamiljuna so væl, at flokkurin tvífaldaði atkvøðutalið hjá sær í Klaksvík á lögtingsvalinum í 1954, men í 1955 fekk flokkurin tað sera trupult,¹³⁵ tá danska stjórnin undir leiðslu av socialdemokratiska systurflokkinum gjørði av at senda donsk herskip og danskar politistar við hundum til Føroya. Tjóðveldisflokkurin fekk hinvegin við hesi avgerðini eitt gylt høvi til politiskt at gagnnýta støðuna enn meira. Tjóðveldisflokkurin, hvørs formaður samstundis var formaður í Fiskimannafelagnum, gagnnýtti væl støðuna til at vinna borgarliga landsstýrinum neisur og til at skapa danskar fíggindamyndir. Tá ríkismyndugleikarnir at enda kendu seg noyddar til at leggja uppí við eini fyrri føroysk viðurskifti øgiligari styrki og harðsskapi, kundi tað ikki annað enn skaða viðurskiftini við Danmark – hetta sæst m.a. av, at Tjóðveldisflokkurin gjørdist størsti flokkur í Norðoyggjum til lögtingsvalið í 1958.

Læknastríðið, sum í sær sjálvum hevði tilfar til eitt veruligt stríð, varð við øðrum orðum blást enn meira upp, tí fólk og politiskir aktorar, sum høvdu heilt aðrar ætlanir, bæði sluppu og fingtu stundir til at gagnnýta støðuna. Hetta bar til orsakað av einum valdspolitinum tómrúmi í sjálvvari tí føroysku heimastýrisskipanini.

Sama kann sigast um Olaf Halvorsen sjálfvan, sum ikki er heilt uttan ábyrgd av, at málið fekk eina gongd, sum tað ikki var sum at siga tað at stýra, heldur ikki eftir at hann fyrri seinastu ferð varð farin úr Klaksvík. Robert Joensen upplýsir í

samsvari við aðrar heimildir, sum eru viðgjørdar fyrr í greinini, at: „*Halvorsen sjálvur lætst vera uttanveltaður og tann, sum bara ofraði seg fyri tey sjúku, men dagliga gingu menn niðan til hansara fyrri at avleggja rapport um gongdina í stríðnum, og Halvorsen gleddi seg, tess harðari stríðið kom at verða móti myndugleikum, ja, tað gjørdist so hart, at løgið var tað, at ikki fleiri fólk lógu eftir á*“.¹³⁶ Hóast almenni leikluturin hjá Halvorsen í læknastríðnum er trupul at prógva – hann var t.d. ongantið við adressufólkunum á samráðingarfundum við myndugleikarnar ella skrivaði undir teirra áheitanir og krøv – so skrivaði hann greinar í bløðini, har tað var týðiligt, hvørji síðu hann var á, og tað tykist eisini rættiliga sannlíkt – t.d. sambært landsstýrisfrágreiðingum, fundum í forsætismálaráðnum, ríkisumboðsmanninum og Roberti Joensen – at hansara óalmenni leiklutur sum bakmaður í Klaksvík ikki hevur verið so lítil. Halvorsen, sum hevði havt trupult við at fáa starv í Danmark, hevði funnið eitt gevandi frístað í Klaksvík, har ein av teimum mest lønandi sjúkukassapraksissunum í Føroyum var, og tað hevði hann persónligar grundir til at royna at halda fast í;¹³⁷ inntøkan frá fremmandum fiskimonnum, sum komu á sjúkravitjan, vóru mettar til umleið kr. 10.000 árliga;¹³⁸ men uttan mun til persónligar grundir, so kom hann við sínum treiskni at blása á glóðina í Klaksvík, sum kyndi eldin, har hann sjálvur, Eivind Rubek Nielsen og Klaksvík í síðsta enda øll vóru taparar.¹³⁹ Til endans sveik hann eisini teir klaksvíkingar, sum høvdu stríðst so inniliga fyrri at varðveita

hann sum lækna. Tað er ikki vist, at danska stjórnin nakrantíð setti seg í sambandi við Halvorsen, eftir at hann í mai 1955 fyrri seinastu ferð var farin úr Klaksvík og var farin til Danmarkar, men ein sannroynd er tað, at forsætisráðharrin í stríð við andan í semjuni, sum Kampmann hevði samrátt seg fram til 9. mai 1955, longu í juni 1955 legði ætlanir um at forða Halvorsen í at søkja starvið á sjúkrahúsinum í Klaksvík, tá tað varð lýst leyst aftur.¹⁴⁰ Hetta var óivað í stríð við andan í semjuni frá 9. mai 1955, men tað var fullkomiliga í tráð við ta ætlan, sum Kampmann hevði lagt fram á landsstýrisfundi tveir dagar undan semjuni við klaksvíkingar, t.e. 7. mai 1955.¹⁴¹ Um norðoyingar høvdu fingið ta fatan, at Halvorsen ynskti og kundi koma aftur sum lækni á sjúkrahúsinum, so vórðu teir sviknir av Halvorsen og av myndugleikunum, sum høvdu fingið semjuna í lag. Adressufólkið hevði tey fyrstu tvey árinum rættiliga sannførandi vunnið propagandakriggið móti feroyskum og donskum myndugleikum, men í 1955 hevði adressufólkið so dyggiliga tapt bardagan um læknan Halvorsen.

Læknafelagið, sum beinleiðis mælti Eivindi Rubek Nielsen frá at fara í samráðingar um at siga frá sær starvið í Klaksvík, og sum til tað síðsta helt fast um, at tað var ein ófrávikilig treyt fyrri øllum samráðingum við Rubek Nielsen, at Halvorsen fór av sjúkrahúsinum í Klaksvík, treiskaðist eisini, tá tað ongantíð vildi góðtaka nakra aðra loysn á ósemjuni enn, at Halvorsen fór av sjúkrahúsinum í Klaksvík. Síðst í september 1955, tá stríðið í Klaksvík var um at breyta á av álvara, setti Rubek Nielsen fram krav móttvegis landsstýrinum

um kr. 50.000 í endurgjaldi fyrri at siga læknastarvið í Klaksvík frá sær¹⁴² – ein upphædd svarandi til góðar tvær ársløningar hjá sjúkrahúslæknanum í Klaksvík. Tað var nú heldur ikki nakað órímligt krav, sum Eivind Rubek Nielsen setti fram, tá sjúkrahúslæknastarvið í Klaksvík var væl betur lønt enn tað á Tvøroyri, sum hann síðan fekk ístaðin. Í 1955 var fasta árliga lønin hjá sjúkrahúslæknanum í Klaksvík (umframt sjúkrakassa- og trolarainntøkur) kr. 21.000, meðan fasta lønin hjá sjúkrahúslæknanum á Tvøroyri var kr. 14.300.¹⁴³ Frá myndugleikans síðu er tað eisini skilligt, at tað sum frá leið gjørdist ófrávikilig krav, at Halvorsen fór av sjúkrahúsinum í Klaksvík. Høvdu adressufólkinum og Halvorsen vunnið læknastríðið, so hevði tað verið ein so stórir prestigusigur fyrri tey, ið høvdu forðað fyrri lógligum viðurskiftum í Klaksvík í meira enn tvey ár, og ein so stórir prestiguósigur fyrri myndugleikarnar, at tað framyvir hevði verið ógvuliga trupult at tikið avgerðir yvirhøvur í landinum. Klaksvík fekk tí ikki Halvorsen aftur – byggin fekk bert forðað fyrri, at Rubek Nielsen varð settur í starvið.

Avleiðingar – eitt stríð uttan vinnarar?

Í Klaksvík er seinni ført fram, at tá Kjølbro aftaná læknastríðið flutti part av sínum virkseminum út á Skála, so skal hetta skiljast sum hevnisøka móti Klaksvík orsakað av læknastríðnum. Ein annar spurningur at seta her er, um læknastríðið var endin á gullöldini hjá Kjølbro fyrirkönnunum – tað er í øllum førum ein freistandi hypotesa at kanna, hóast tað eisini ber til at peika á ítøkiligar avleiðingar av

læknastríðnum, sum gagnaðu fyrirtøkuni. Í 1962 var fyrirtøkan t.d. um at fara á heysin, men varð ironiskt nokk bjargað av ríkismyndugleikunum, tí teir óttaðust fyri ófriði.¹⁴⁴ Tær góðu tíðirnar í Klaksvík tykjast hinvegin vera av eftir læknastríðið, og trúarliga endurnýggjanin, sum hevði eyðkent Klaksvík í fyrru helvt av 20. øld, tykist eisini at vera steðgað. Tað eru summi, ið halda, at læknastríðið eisini var eitt stríð um trúgv, men tað tykist vera trupult at finna prógv fyri hesum. Tey, sum stuðlaðu Olaf Halvorsen vóru bæði úr kirkju og samkomum – m.a. presturin og leiðarar í brøðrasamkomuni – og stríðið setti tí heldur kílar í samkomulívið eins og ímillum klaksvíkingar yvirhøvdur. Hetta verður týðiligt, tá vit vita, at undirtøkan fyri adressuni í Klaksvík var nógv minni, enn adressufólkini í samfíðini við ávísu hepnir royndu at sannføra fólk um. Tað ber tí eins væl til at føra fram tað sjónarmið, at læknastríðið var til skaða fyri trúarlívið og trúarligu endurnýggjanina í Klaksvík. Læknastríðið kann tulkast sum eitt tekin um eina av myndugleikunum forsømda bygd á toppinum av síni gulløld, sum kravdi eitt pláss í sólini, men stríðið boðaði eisini frá endanum av eini tíð í søgu bygdarinnar, sum hevði verið merkt av eini víðfevdari búskaparligari og trúarligari endurnýggjan. Frammanundan høvdu tær nógvu framburðshugaðu kreftirnar verið so sterkar, at tær megnaði at halda ósemjunum niðri, men nú vóru ósemjurnar vorðnar so týðiligar, at tær máttu komu at darva framburðinum. Nú skuldi bygdin til at finna sítt nýggja pláss í sólini. Í Klaksvík er tað sera trupult at

peika á nakran vinnara í læknastríðnum – her tykjast einans at vera taparar.

Tað er yvirhøvdur trupult at finna nakrar vinnarar í læknamálinum, – um tað altso verður sæð burtur frá Tjóðveldisflokkinum, sum vann lögtingsvalið í 1958 – men skal peikast á *ein* tapara, so er tað fullkomna politiska maktasloysi hjá nýggja heimastýrinum, tað sum fyrst leypur í eyguni. Ítøkiliga ber sjálvandi til at siga, at myndugleikarnir vunu læknastríðið, men tað vóru fyrst og fremst *ríkismyndugleikarnir*, sum vunu hetta stríðið, meðan *føroyskir myndugleikar* vóru fullkomiliga hjálparleysir. Isolerað sæð torir mann illa at hugsa um, hvussu føroyskir myndugleikar høvdu havt loyst læknastríðið, um úrslitið av fólkatakviðuni í 1946 hevði verið, at Føroyar varð blivið eitt sjálvstøðugt ríki. Loysingarfolk vilja hinvegin við einum ávísu rætt halda uppá, at umstøðurnar tá høvdu verið øðrvísi og at læknastríðið annaðhvørt ikki hevði komið ella ikki ment seg soleiðis sum tað gjørdi við stóði í tí kontrafaktisku treyt, at Føroyar gjørdust sjálvstøðugar í 1946. Tað er í øllum førum ein sannroynd, at atvoldarsamansetingin handan læknastríðið eisini knýtir seg at donskum viðurskiftum, t.d. donskum læknafelag og einum óloystum sjálvstýrispolitiskum stríði í Føroyum, sum neyvan høvdu komið at havt nakran leiklut í stríðnum, um Føroyar høvdu verið eitt sjálvstøðugt ríki.

Í størri høpi ber til at siga, at meðan læknastríðið hevði ta ávirkan, at ríkismyndugleikarnir gjørdust meira varnir við yvirhøvdur at leggja seg út í føroysk viðurskifti, so styrkti tað eisini um

lokalpolitisku dimensiúnina í føroyskum politikki. Her er talan um tvey høvuðsevni í føroyskum politikki undir heimastýr-islógini frá 1948.

Bókmentir

- Andersen, D. 1998. *Klaksvig-affæren*. Århus Universitet, Opgave i Emneområde B, sommeren (óprentað).
- Aasgaard, F. 1990. *Klaksvig-striden I 1955*. Forlaget INsight, Hobro.
- Aasgaard, F. 1991. *Klaksvig-striden II 1955*, Forlaget Insight, Hobro.
- Betænkning om politiets og arrestvæsenets fremtidige ordning på Færøerne*. Udgivet af det ved justitsministeriets skrivelse af 26. september 1955 nedsatte udvalg. Statens Trykningskontor, København, 1956.
- Clausen, H. P. 1986. *Hvad er Historie? Den historiske videnskabs metodiske grundspørgsmål og nyere synspunkter på historie-forskningens teoretiske problemer*. Jørgen Paludans Forlag, Keyptmannahavn.
- Elkjær-Hansen, N. 1996. *Uden Fortrydelse. Tilbageblik over 50 år i det offentliges tjeneste*. Aschehoug, København.
- Feilberg Jørgensen, J. 1988. „Oprøret“ på Færøerne. *Nordisk kriminalreportage*. Nordisk Politi-Idræts Forbund, Hvidovre.
- Folketingstidende. Forhandlingerne i Folketingsåret 1955-56*. I. J. H. Schultz A/S Universitets-Bogtrykkeri, Keyptmannahavn, 1956.
- Folketingstidende. Forhandlingerne i Folketingsåret 1954-55*. II. J. H. Schultz A/S Universitets-Bogtrykkeri, Keyptmannahavn, 1955.
- Folketingstidende. Forhandlingerne i Folketingsåret 1953-54*. III. J. H. Schultz A/S

- Universitets-Bogtrykkeri, Keyptmannahavn, 1954.
- Hammerich, P. 1983. *Opbrud i nord. En danmarkskronike 1945-72*. 3. bind. Gyldendal, København.
- Hansen, Á. 2011. *Lægstriden 1953-1956. En analyse af motiverne*. Syddansk Universitet, óprentað serritgerð í søgu.
- Hansen, J. S. 1981: *Tey byggja land, Klaksvíks sókn. Seinna helvt*. VII partur, Egið Forlag, Klaksvík.
- Heinesen, W. 1956. *Baggrunden for uroen på Færøerne (I-III)*. Land og Folk 7., 8. og 10. februar.
- Jacobsen, R. 1984. *Mín lívs søga til sjós*. Egið Forlag. Klaksvík.
- Jensen, C. 2006. *Ziskatrøðbrekkan. At vaksa upp í 1950'unum*. Egið Forlag, Klaksvík.
- Joensen, J. P. og Astrup Hansen, J. 2006. *Føroyar og bankarnir í 100 ár*. Føroya Banki, Tórshavn.
- Kampmann, V. 1973. *Seks socialdemokratiske statsministre skildret af den syvende*. Fremad, Keyptmannahavn.
- Kjeldstadli, K. 1992. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Universitetsforlaget, Oslo.
- Løgtingið 150. Hátíðarrit 150 ár síðan Løgtingið varð endurstovnað*. 2003. 3. bind, Løgtingið, Tórshavn.
- Løgtingstíðindi 1950*. 1951. Løgtingið, Tórshavn.
- Løgtingstíðindi 1951*. 1952. Løgtingið, Tórshavn.
- Løgtingstíðindi 1952*. 1953. Løgtingið, Tórshavn.
- Løgtingstíðindi 1953*. 1954. Færø Amtstidendes Bogtrykkeri, Tórshavn.
- Løgtingstíðindi 1954-55*. 1955. Landsprentsmiðjan, Tórshavn.

- Løgtingstíðindi* 1955. 1956. Prentsmiðja Dimmalættingar, Tórshavn.
- Mitens, E. og Lørup Sørensen, C. (ritstj.) 1953. *Føroyskt Lógsavn umfatandi serstakar føroyskar lógir og administrativar fyriskipanir 1687-1953*. Mentanargrunnur Føroya Løgtings, Tórshavn.
- Munck, J. (ritstj.). 1960. *Men Gud greb ind*. Lohes Forlag, København.
- Møller, A. 1958a. *Færørejse*. Aros, Aarhus.
- Møller, A. 1958b. *Færøerne-Danmark. Den politiske Udvikling i de sidste 100 Aar*, Forlaget Aros, Aarhus.
- Skála, A. 1992. *Stjórnarskipanarmálið 1946. Keldur til Føroya søgu*. Føroya Skúlabóka-grunnur, Tórshavn.
- Sølvará, H. A. 2002. *Løgtingið 150. Hátíðarrit. 150 ár liðin síðani Løgtingið varð endurstovnað*. I bind. Løgtingið, Tórshavn.
- Sølvará, H. A. 2009. *Klaksvíkar søga. Frá frihandli til seinna heimskríggj*. 2. bind. Sprotin, Vestmanna.
- Sølvará: H. A. 2012. *En særlig færøsk religionshistorie i nordisk-dansk perspektiv*. Í Kirkehistoriske Samlinger 2012, Selskabet for Danmarks Kirkehistorie, Keyptmannahavn.
- Ugeskrift for Læger*. 1949. Den Almindelige Danske Lægeforening, København, nr. 7, 17. Februar.
- Ugeskrift for Retsvæsen*. 1956. Forlaget Thomson, Keyptmannahavn.
- Øll telja við*. 2013. Hagstova Føroya, Tórshavn.

Bløð (føroysk)

- Dagblaðið.
Dimmalætting.
Norðlýsið.
14. september.
Tingakrossur.

Bløð (donsk)

- Kristeligt Dagblad.
Politiken.
Skive Folkeblad.
Aarhus Stiftstidende.

Søvn (ikki útgivið tilfar)

- Bandupptøkur hjá Fischer Heinesen. Privatsavn – ogn hjá Esmar Johannesen (FH).
- Dagbókin hjá Josias Matras. Privatsavn – ogn hjá Eyð Matras (JM).
- Savnið hjá Føroya Landsstýri. Søvn Landsins – Føroya Landsskjalasavn J.nr. VIII-1502 / 1953 Kg. 97-82-4-?(FL).
- Savnið hjá Hanus Debes Joensen. Søvn Landsins – Føroya Landsbókasavn (HDJ).
- Savnið hjá Jacob Højgaard. Privatsavn – ogn hjá Hjördis Weihe (JH).
- Savnið hjá Karsten Hoydal. Søvn Landsins – Føroya Landsbókasavn (KH).
- Savnið hjá Fútanum. Søvn Landsins – Føroya Landsskjalasavn. Akter i lægesagen Klaksvík. Nr. 5. FP.: Nr. 40-189/55 1955.
- Savnið hjá Robert Joensen. Privatsavn – ogn hjá Magnu Thomassen (RJ).
- Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klaksvík-sagen)*, 1955. Søvn Landsins – Føroya Landsskjalasavn. Sorinskrivarin 88/2/2.

Viðmerkingar

- 1 *Hetta er seinasta orð læknafelagsins*. 14. September 11. apríl 1953.
- 2 Í eini frágreiðing millum privatu skjøluni hjá Robert Joensen tekur hann soleiðis til: „*Halvorsen var farin úr Danmark beint eftir krígslok 1945, fekk eg at vita, tá eg kom í stýrið. Seinni fekk eg at vita, at hann kom til Íslands og av føroyskum læknum hjálptur til læknastarv á Dronning Alexandrines Hospitali í Havn.*“ (Savnið hjá Robert Joensen (RJ)).

3 *Vagtposterne holder stadig udkik fra de høje fjelde.* Politikens Ugeblad For Danske i Udlandet, 24. april-30. april 1955. Blaðið endurgevur Halvorsen: „Halvorsen sagde, at han i sin ungdom havde begaaet et fejltrin, som havde ødelagt hans karriere – en karriere, som andre læger sagde ville være blevet straalende og have gjort ham til en kendt kirurg. Jeg var en nazist, og jeg bar hagekorset, indrømmede han. – Dr. Halvorsen sagde, at han var blevet sendt tværs over Nordatlanten, fra Danmark til Sverige, til Grønland, til Færøerne af de danske lægemyndigheder. Han var blevet forhindret i at emigrere til Canada. Man havde standset ham, da han forsøgte at fortsætte sine kirurgiske studier.“ Í samrøðu við Frede Aasgaard, sum er endurgivin í bók um læknastríðið frá 1991, segði Halvorsen á leið tað sama – her eisini uttan at nevna nakað um Ísland. Her tykist tó vera greitt, at Halvorsen ikki fór úr Danmark fyrr enn í august 1947, tá hann fór úr Hviding til Svøríki. Asgaard, 1991, síðu 35 og 51.

4 Ugeskrift for Læger. 1949. Den Almindelige Danske Lægforening, København, nr. 7, 17. Februar 1949, síðu 198-199.

5 Skriv frá Føroya Landsstýri til Føroya Løgting, dagfest 17. februar 1955, undirskrivað av Edward Mitens (FL).

6 Ugeskrift for Læger, 1949, síðu 198.

7 Svar frá Halvorsen. 14 September 18. apríl 1953.

8 Paul Hammerich upplýsir, at m.a. Fischer Heinesen breiddi út søgur um, at Halvorsen var vorðin „tvangsforflyttet“ til Klaksvíkar. (Hammerich, 1983, síðu 188). Eg havi ikki sæð hesa søguna í samtíðarheimildunum, men Robert Joensen, sum setti sær fyrri at kanna málið, gjordist seinni sannfördur um, at tað vóru asfaltföroyingar, t.e. læknar í Havn og Erlendur Patursson, sum skaptu læknastríðið. Læknarnir høvdu allir lisið í Keyptmannahavn samstundis og teir kendu tí eisini Olaf Halvorsen, sum teir hjálptu til at fáa starv í Havn í 1948, men tá trupulleikarnir tóku seg upp við hansara limaskapi í læknafelagnum, sendu teir hann til Klaksvíkar. Erlendur Patursson, formaður í

Tjóðveldisflokkinum og í Fiskimannafelagnum var „propagandisturin“, meðan læknarnir vóru Niels Pauli Holm, sum varð giftur systur konu Erlend, og Th. Pauli Dahl, sum varð giftur systur Erlend. Robert Joensen staðfestir í privatum skjali, sum er skrivað nakað væl eftir læknastríðið: „Eftir 1939 var eingin limur úr Norðoyggjum í stýrinum fyri Kl. sjúkhus fyrr enn 1. 4. 1952, tá Robert Joensen verður valdur av lögtinginum ístaðin fyri læknan Niels Paula Holm, sum segði seg úr stýrinum, tí hann sá, at trupulleikar fóru at standast av Halvorsen lækna, sum hann sjálvur hevði fingið sett í læknastarv í Føroyum. Teir høvdu lisið samstundis í København. ... Niels Pauli Holm, eygnalækni, slapp sær úr stýrinum, nú hann hevði verið við til at fáa Halvorsen til Klaksvíkar. Við hesari samanseting sæst, at ætlanin er at minka um virksemla á Kl. Sjúkhusi. Støðið til læknastríðið er lagt. Og her skipa læknar fyrri.“ Robert kemur til hesa niðurstøðu í skjalinum: „Tað sæst einki til og hoyrdist einki um, at fólkíð í Føroyum varð eftirspurt, tá kredslæknaskipanin varð strikað. – Ein teirra, sum var toililiga javngamal við teir læknar, sum komu av asfaltinum, og sum sjálvur kom av asfaltinum, vísti á tá ’ um 1960, at tað vóru svogarnir Pauli Dahl og Niels Pauli Holm, sum saman við Hans Debes Joensen fingur hetta í lag. Og var hetta planlagt langa tíð frammanundan, men so snildisliga, at eingin ansaði eftir tí. – Og tá teir so komu upp í rasshaft av Halvorsen, sum teir vitstu meira um, enn teir vildu siga øðrum, vórðu hesir somu atvöldin til læknastríðið. Her galt um pengar, maktgirnd og ikki filantropi. – Propagandisturin í hesum spæli var svágur teirra P. Dahl og N. P. Holm, nevnliga Erlendur Patursson. – Soleiðis segði maðurin, sum komin var av asfaltinum og kendi teir allar samlar.“ (RJ). Tað eru nøkur ivamál við hesum sjónarmiðinum. Í fyrsta lagi er tað rætt, sum Robert Joensen vil vera við, at hesir føroysku læknarnir kendu Halvorsen frá lestrartíðini í Keyptmannahavn, men tá Halvorsen varð liðugur at lesa í 1939 og kom til Føroya áðrenn nakað mál varð reist móti honum í 1948, er tað einki prógv fyrri, at føroysku læknarnir kendu nakað til hansara virksemla

undir krígunum. Í öðrum lagi er það ein sannroynd, at Hanus Debes Joensen, landslæknin, longu tá Halvorsen fór til Klaksvíkar í júlí 1951, gjörði hann varugan við, at hann ikki kundi fáa fast starv, uttan so, at hann fekk síni viðurskifti við læknafelagið í rættlag. Landslæknin hevur so ikki havt nakra fjalda dagsskrá við at senda Halvorsen til Klaksvíkar. Í triðja lagi ber illa til at ganga út frá, at nakar í Havn í 1951 kundi havt roknað við, at tað fór at vera trupult at sleppa av við Halvorsen, um hann ikki rindaði sakarmálskostnaðin, tí Halvorsen var bara konstitueraður í Klaksvík í júlí 1951. At Halvorsen síðan gjördist so vælumtóktur í Klaksvík, at meirilutin av borgarunum ikki vildi av við hann aftur, kundi eingin havt sæð frammanundan í 1951 – neyvan heldur Niels Pauli Holm í apríl 1952, tá hann tók seg úr sjúkrahússtýrinum. Í skjølunum sæst einki til, at nakar visti, at klaksvíkingar vildu hava Halvorsen fyrr enn aftaná 16. desember 1952, tá Rubek Nielsen varð settur – heldur ikki Robert Joensen. Í fjórða lagi sæst í brævasamskifti millum Hanus Debes Joensen og Karsten Hoydal frá 1955, at teir tá høvdu lítið gott at siga um Erlend, sum sambært teimum beinleiðis misbrúkti læknastríðið við politiskum vinningi fyri eyga. T.d. skrivaði Hanus D. Joensen í brævi til Karsten Hoydal 11. Júlí 1955: „*Sum Fisher og hansara hava barst har norðuri, hava Erlendur, hasin upphongdi búrkroppurin, sum eg saman við P.M. Dam vil ynskja ein pinsaman deyða, og P.M. Dam barst sum „úlvar á skóg“ í føroyskum og donskum bløðum móti tí forherðaða landsstýri, sum bað um danska politihjálp móti klaksvíkingum*“ (KH). Í fimta lagi sæst, at tá Halvorsen 21. apríl 1955 skuldi setast úr starvinum við fútaboðum, varð ætlanin, at Pauli Dahl skuldi avloysa Halvorsen. Tað ber til at hugsa sær tvær grundir til tað. 1) Pauli Dahl var eins og ríkisumboðsmaðurin upplýsir ein yvirlækni við so stórarí fakligari tyngd, at hann væl og virðiliga átti at kunna lyft arvin eftir Halvorsen. Elkjær-Hansen, 1996, síðu 145. Ríkisumboðsmaðurin nevnr eisini tað klóka í at seta ein kendan loysingarmann í starvið í Klaksvík, har tað vóru nógv loysingarfólk. 2) Tað

tykist vera heilt týðiligt, at tá tað var Pauli Dahl, svágur Erlend, sum skuldi setast í starvið fyri Halvorsen, so kann tann politiskt strategiska grundin illa vera nøkur onnur enn ein roynd at kyrra Erlend. Hendan royndin miseydnaðist, tá bæði myndugleikar og læknar vórðu ríknir aftur til Havnar, men hesi viðurskifti benda á, at tað heldur vóru mistøk enn ætlanir, sum gjördu, at trupulleikar stóðust av læknasetanini í Klaksvík. Eingin kundi í júlí 1951 havt roknað við, at trupulleikar fóru at standast av Halvorsen. At enda kann nevast, at í brævi frá Hanus D. Joensen til Sundhedsstyrelsen frá 1953 (dagfestingin er burtur) verður nevnt: „*et møde, der blev afholdt i Klaksvig mellem kommunalbestyrelserne paa Norderørene d. 25. maj (1953), hvilket møde resulterede i en henvendelse til rigsombudet om, at alle deltagere ønskede en vikar for kommunelægen i Klaksvig foreløbigt, medens en del af kommunalbestyrelserne udenfor Klaksvig (de mere afsides bygder) ønskede kommunelægestillingen endeligt nedlagt og en tilbagevenden til den gamle ordning men en kombineret kreds- og sygehuslæge med reservelægeamanuensis.*“ (HDJ). Í Klaksvík tykist tað v.o.o. ikki í 1953 hava verið so stór misnøgd við ta tá endaliga avtiknu økislæknaskipanina, sum Robert Joensen tykist halda. Hinvegin hevur Robert Joensen í stórri høpi óivað rætt í, at í árunum eftir kríggjð varð roynt at miðsavna valdið í Havn, men hetta hekk neyvan serliga saman við asfaltföroyingum – hetta var heldur ein avleiðing av heimastýrinum frá 1948.

9 Sambært grein 16 í *Reglement for Dronning Alexandrines Hospital, Klaksvig Sygehus og Sygehuset paa Suderø* frá 4. April 1941: „*De ledende Læger har adgang til konsiliaer Praxis og til at udøve Konsultationspraksis paa de Sygehuse, hvor de er ansat.*– (Mitens og Lørup Sørensen, 1953, síðu 780-782.)

10 *Hetta er seinasta orð læknafelagsins.* 14. September 11. apríl 1953. At Halvorsen varð gjörður kunnugur við hetta verður í veruleikanum váttað av 95'aranum Palla Steinberg, sum í lögtinginum 10. mars 1953 við Halvorsen sum keldu upplýsti, at landslæknin tvær

ferðir, seinnu ferð um várið 1952, hevði havt samrøður við Halvorsen, har orðini terra millum m.a. vóru fallin soleiðis: Halvorsen: „*Maa jeg faa pladsen først, saa skal jeg betale*“. Landslægen „*Nej-*“ „*Hvis jeg betaler, kan jeg saa faa pladsen*“ – „*Det kan jeg ikke love*.“ – Halvorsen: *Da trak jeg mig tilbage, da han fik at vide, at han ingen garanti kunne faa, holdt han sig helt tilbage*“ (FL). Landslæknin kundi sjálvandi ikki á várið í 1952 geva Halvorsen trygd fyri, at hann fór at fáa starvið, sum fyrst skuldi lýsast leyst og síðan setast frá 1. januar 1953, men hetta, sum ein av persónligu stuðlunum hjá Halvorsen ber fram fyri at verja Halvorsen, prógvar í veruleikanum, at landslæknin hevði givið Halvorsen nevndu upplýsingar. Palli Steinberg, sum leggur upplýsingarnar um samrøðuna millum landslæknan og Halvorsen fram fyri at vísa á tað sambært honum órimiliga í, at Halvorsen ikki kundi fáa lyfti frá landslækninum um at fáa læknastarvið við sjúkráhusið í Klaksvík, hóast hann rindaði rokningina til læknafelegið, byggir beinleiðis á ta treyt, at landslæknin frammanundan hevði kunnað Halvorsen um nevndu viðurskifti.

11 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 1.

12 Møller, 1958, síðu 70-73.

13 Sølvará, 2009, síðu 318-322.

14 Mitens og Lørup Sørensen, 1953, síðu 658.

15 *Lagtingsdmøde 10/3-1953 vedrørende sagen: Ansættelse af sygehuslæge i Klaksvig*, síðu 9 (FL).

16 Sølvará, 2009, síðu 193 og 429.

17 Tann fyrsti persónurin í Klaksvík varð doyptur til læru brøðranna í 1917, og tað er mett, at umleið 1950 hoyrdu 30 % av fólkinum í Klaksvík til brøðrasamkomuna, meðan miðal fyri alt landið var umleið 10-12 %. (Sølvará, 2012, síðu 231-232). Í 2013 liggur talið fyri Klaksvík nærum á 40 %, meðan miðal fyri landið er umleið 15 %. (*Øll telja við*, 2013, síðu 25). Hetta krevur eina serliga frágreiðing.

18 Sí Jensen 2006, síðu 202-210.

19 Munck, 1960, síðu 74-75.

20 H. P. Clausen professari í søgu tekur soleiðis til um líknandi keldukritisk viðurskifti í metodubók til søguvísindi: „*Vi kan godt opretholde den klassiske betegnelse „kildeskritik“ for den kritiske kildeanalyse, når vi gør os klart, at der ikke er tale om en kritik af kilden selv. Kritiken går på de hypoteser, der kan opstilles om kildens udsagnsevne og udsagnskraft. En kilde kan være falsk i den forstand, at den giver sig ud for at være noget andet, end den er, med det formål at narre i en bestemt situation. Det konstantinske gavebrev er et eksempel herpå (s. 24). Lader en historiker sig narre af det, er det strengt taget ikke, fordi brevet er et falsum, men fordi hans hypotese om dets ægthed var forkert. Han har brugt det til noget, det ikke kan bruges til; han har med andre ord mistolket dets repræsentativitet. – Kildeskritikken må ikke blot ses negativt som en afsløring af kilderne og en opdeling af dem i ægte og uægte. Kildeanalysens mål er det positive at klarlægge kildernes væsen i relation til til den problemstilling, man arbejder med. En forfalsket kilde kan blive særdeles relevant og dens udsagn af stor værdi, når en historiker vil belyse forfalskningen og dens baggrund.*“ (Clausen, 1986, síðu 67-68).

21 Heinesen, William: *Baggrunden for uroen på Færøerne (I). Folket og myndighederne*. Land og Folk 7. februar 1956.

22 Skála, 1992, síðu 164-166.

23 Sambandsflokkurin hevði í 1950 157 atkvøður í Klaksvík, og var tann næstminsti flokkurin har, men í 1954 fekk hann einans 86 atkvøður og varð nógur tann minsti flokkurin í Klaksvík. (*Løgtingið 150*, 2003, síðu 36 og 38).

24 *Løgtingið 150*, 2003, síðu 36-37, 38-39 og 42-43.

25 *Fundur um læknamálið*. Norðlýsið 29. mai 1953; *Løgtingstíðindi 1950, Vetrartingið 1950/51*, 1951, síðu 17-22; *Løgtingstíðindi 1954-55*, 1955, síðu 161; Mitens, Edward og Sørensen, Chr. Lørup (ritstj.), 1953, síðu 1047-1048, viðmerking 1.

26 *Interview med Dr. Ronnenberg*. Norðlýsið 2. februar 1951.

27 40-aarig læge sled sig til døde i Klaksvig. Skive Folkeblad 3. december 1955.

28 40-aarig læge sled sig til døde i Klaksvig. Skive Folkeblad 3. december 1955.

29 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen), 1955, síðu 27.

30 Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig, síðu 13 (JH); Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen), 1955, síðu 2.

31 Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig, síðu 6 (JH). Her upplýsir fólkatingsmaðurin Jóhan Poulsen, valdur fyri Sambandsflokkinn, at: „*Dam havde efter sin hjemkomst overfor rigsombudsmanden udtalt, at han antagelig ville have stemt ligesom de andre medlemmer af sygehusbestyrelsen.*“

32 Lagtingsmøde 10/3-1953 vedrørende sagen: *Ansættelse af sygehuslæge i Klaksvig*, síðu 9 (FL). Robert Joensen er endurgivin fyri at hava tikið soleiðis til á fundi fyri afturlætnum hurðum í lögtinginum: „... *det var meget kedeligt, at jeg ikke kunne komme til mødet d. 16. december, da der blev ansat læge i Klaksvig, men hvilket standpunkt jeg da ville have indtaget, er ikke nemt at sige, men hvilket standpunkt jeg burde indtage, hvis jeg vidste, at dette materiale forelå dengang, er klart.*“ Tað er v.ø.o. eingin grund til at halda, at avgerðin hevði verið øðrvísi, um Robert var á fundinum.

33 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen), 1955, síðu 3. Tað sama søgdu fleiri enn 8 adressufólk í frágreiðing í Dimmalætting longu tann 25. apríl 1953. „Frágreiðing frá „adressufólkunum““.

34 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 128. Hjarnar Djurhuus (f. 1932), sum minnst hending við sjúkrahúsið í Klaksvík „*á sumri í 1953*“, tá hann og ein skúlafelagi sóu nakrar adressumenn koma úr viðtaluhølunum hjá Halvorsen klokkan tvey um náttina, ivast ikki í, at Halvorsen var virkin í læknastríðnum. (*Læknastríðið snúði seg fyrst og fremst um Halvorsen*. Norðlýsið 14. mars 2013).

35 Referat av fundi 30. Juli 1953, kl. 16 (FL). Hanus við Høgadalsá spurdi: *um initiativið um semingsuppskotið kom frá Klaksvík.*“ Løgmaður svaraði honum: „*at, tað gjørdi tað so vítt honum kunnugt, men tað hevði nú víst seg, at tað var Halvorsen, sum ikki vildi taka við tí.*“ Tað er áhugavert, at eingin mótmælti. Norðoya- og javnaðartingmaðurin Einar Waag, sum var 95'ari, hevði heldur onga viðmerking til hesi orðini hjá lögmanni. Tvørturímóti váttaði ella í øllum forum stuðlaði hann í veruleikanum undir áðurnevndu orð hjá Niels Elkjær-Hansen, tá hann segði: „*at eftir hansara hugsan vildi semingsuppskotið verið viðtikið, um ikki onkur av teimum sum samráðst hevði í Tórshavn, áðrenn sendinevndin kom við uppskotinum til Klaksvíkar, í telefonini hevði greitt frá uppskotinum á tílikan hátt, at fólkíð frammanundan hevði fingið ta uppfatan, at kjarnan í semingsuppskotinum var, at Halvorsen skuldi fara av sjúkrahúsinum.*“ Einar Waag sigur ikki, at ringt var til Halvorsen, sum ríkisumboðsmaðurin vil vera við, men hann vátar, at ringt var til Klaksvíkar við boðum um semingsuppskotið, áðrenn sendinevndin kom til Klaksvíkar við tí, og at hetta var orsök in til, at mótstøðan móti semingsuppskotinum hevði tikið seg upp í Klaksvík longu áðrenn sendinevndin kom til Klaksvíkar.

36 Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig, síðu 5 (JH). Um uppskotið, sum varð lagt fyri klaksvíkingar á 21. juli í 1953 tekur lögmaður soleiðis til: „*Dette forslag blev tiltrådt af lagmanden. Imidlertid blev forslaget forkastet af befolkningen i Klaksvig – såvidt vides på Halvorsens foranledning.*“

37 Hákun Djurhuus upplýsti fyri limum í Føroya Arbeidarafelag um uppskotið frá juli 1953: „*Hákun Djurhuus greiddi frá teimum semingsroyndum, sum gjørdar vóru í 1953 og tí semingsuppskoti, sum partarnir tá vóru komnir til og kundu góðtaka. Tað var Halvorsen, sum gjørdi, at hetta var av ongum.*“ Frágreiðing frá fundi 24. apríl 1955 kl. 16.20 (FL).

38 Læknaprát. Norðlýsið 27. mars 1953.

39 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 3.

40 Sambært fólkataljngini 30. november 1950 búðu 2878 fólk í Klaksvík og 3511 30. november 1955. (Hansen, 1981, síðu 333). Í lögtingstíðindum er fólkatalið í Klaksvíkar sókn í góðum samsvari við hetta í sambandi við skattaálikningina 9. mars 1951 gjørt upp til 2933. (*Løgtingstíðindi 1950*, 1951, síðu 10 og fylgiskjal 3). Tann 3. desember 1951 er talið eisini gjørt upp til 2933 og næstu ferð, 24. mars 1953, er tað eisini sett til 2933. (*Løgtingstíðindi 1951*, 1952, síðu 177 og fylgiskjal 3 og *Løgtingstíðindi 1952*, 1953, síðu 94 og fylgiskjal 3). Neyvan er nakað av hesum seinnu tølunum heilt rætt, men tá talið 24. mars í 1953 má metast vera langt við síðuna av, havi eg lagt meg eftir fólkatalinum í sóknini, sum er uppgivið 27. februar 1954, ið má metast at liggja tættast at veruliga fólkatalinum í sóknini í 1953. (*Løgtingstíðindi 1953*, 1954, síðu 60 og fylgiskjal 3).

41 Tølini fyri Klaksvík eru 1495, men av tí at fólkataljngarnar hava Árnafjørð saman við Klaksvík leggja vit her tær 50 undirskriftirnar haðani afturat teimum 1495 og fáa 1545. Tað er mær fortalt, at talan bara skuldi vera um 95% av sjúkrakassalimumum – ikki av øllum vaksnum borgarum í Klaksvík. Sambært einum brævi frá Jacob Højgaard til Hanus Debes Joensen, sum er dagfest 23. august 1953, vóru 1712 sjúkrakassalimir í Klaksvík í 1951 (HDJ). Rokna vit tey 1545, sum í 1953 skrivaðu undir adressuna, av hesum talinum, ið enn tá var nakað væl størri í 1953 enn í 1951, so fáa vit ‘einans’ 90% av sjúkrakassalimumum. Hartil kemur, at tað er heilt greitt, at einki stóð á sjálvari adressuni um, at einans sjúkrakassalimir kundu skriva undir – tvørturímóti søgdu adressufólkini sjálvi, at „umleið 95% av fólkinum yvir 15 ár skrivaðu undir“. *Frágreiðing frá „adressufólkunum“*. (Dimmalætting 25. apríl 1953). Tað kann í øllum førum staðfestast, at hetta við 95% ikki samsvarar við veruleikan. Hvørki í Klaksvík ella í læknadøminum yvirhøvur hevur undirtøkan verið so stór, sum adressufólkini vildu vera við. Tað verður ofta sagt, at klaksvíkingar stóðu saman sum

ein maður undir læknastríðnum, men veruleikin er óivað heldur tann, at hetta stríðið setti kílár ímillum klaksvíkingar/norðoyingar.

42 Niels J. Rasmussen hevur sett sítt navn undir adressuna umfram onnur skriv frá adressumonnunum. T.d. hevur N. J. Rasmussen saman við 12 fólkkum sett sítt navn undir eitt skriv, dagfest 22. mai 1953, har Halvorsen verður frikendur fyri alla ábyrgd av læknastríðnum. *Dr. Halvorsen forhindredes i at forlade Sygehuset*. (Dimmalætting 30. mai 1953). N. J. Rasmussen hevur eisini saman við 9 øðrum sett sítt navn undir áheitan til sóknarstýrini í Norðoya læknadømi, dagfest 6. apríl 1953, um at seta Halvorsen sum lækna við sjúkrahúsið í Klaksvík. (Avrit millum skjølina hjá Robert Joensen (RJ)).

43 Her kann vísast til hesar heimildir. Heinesen, William: *Baggrunden for uroen på Færøerne (III). Folkets kritik er blevet aktiv*. Land og Folk 10. februar 1956. Her tekur William soleiðis til um krigstíðina í Føroyum: „Og mens alt dette gik for sig, sad der i Klaksvig en dansk præst og talte fromme og humane ord til fordel for – Hitler!“. Viggo Kampman skrivaði soleiðis í Aarhus Stiftstidende 15. apríl 1973: „De tre aktionister i affæren var nævnte Halvorsen, også nævnte Fischer-Heinesen samt præsten på stedet, der hed Rasmussen, alle enten nazister eller fantaster“. Hammerich skrivaði í 1983 um N. J. Rasmussen m.a.: „... en tysk sønderjyde, som ikke lagde skjul på sine nazistiske sympatier under krigen ...“. (Hammerich, 1983, síðu 188). Eg havi sjálvur við støði í m.a. hesum heimildum endurgivið líknandi sjónarmið í grein um læknastríðið í Norðlýsinum 4. oktober 2012, men eg havi ikki sæð hetta nevnt í nakrari keldu frá krígunum. Tvørturímóti hava eldri fólk, sum kendu Niels J. Rasmussen, síðan upplýst fyri mær, at Niels J. Rasmussen var kendur fyri at vera týskvinarligur, men at tað einki hevði við nazismu at gera. Hvaðani William Heinesen, Viggo Kampmann og Paul Hammerich hava sínar upplýsingar verður ikki upplýst nakrastaðni, men neyvan hevur nakar av teimum kent Niels J. Rasmussen, hóast William Heinesen kemur tætt at tíð

og stað. Í einum ikki útgivnum handriti (síðu 22 og 26) hjá Niels Elkjær-Hansen sæst, at hesi rykti hava gingið í Havn longu í 1953 (JH). Tað er møguligt, at seinni skapt rykti um ein nazistavinarligan Niels J. Rasmussen eru vorðin til í árunum eftir seinna heimskríggj, tá politiska og mentanarliga umhvørvið hevur verið soleiðis, at tað hevur verið stutt frá at vera týskvinarligur til at verða skýrdur nazistavinarligur. Tann sannroynd, at Niels J. Rasmussen undir læknastríðnum stuðlaði Halvorsen, sum viðurkendi, at hann sum ungur hevði verið nazistur, – t.d. *Vagtposterne holder stadig udkik fra de høje fjelde*. Politikens Ugeblad for Danske i Udlandet 24. april – 30. april 1955 – hevur óivað gjørt lopið frá at vera „týskvinarligur“ til at verða skýrdur „nazisti“ enn styttri.

44 Jens Klæmint Isaksen helt røðu á stórum fólkafundi um læknamálið úti í Grøv 18. juli 1953, har hann segði seg stuðla adressuni og Halvorsen 100 % og at hetta stríðið skuldi stríðast til enda. (Banduptøkur hjá Fischer Heinesen (FH)). Jens Klæmint Isaksen hevur eisini saman við nógvum fólki í bróðrasamkomuni í Klaksvík sett sítt navn undir adressuna. Sambært grein í Dagblaðnum var Jens Klæmint Isaksen ein av teimum, sum upprunaliga vendi sær til Fischer Heinesen við uppskotinum um at savna undirskriftir til frama fyri Halvorsen. (*Læknastríðið í Klaksvík*. Dagblaðið 13. mars 1953).

45 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 3.

46 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 4.

47 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 70; Elkjær-Hansen, 1996, side 125.

48 *Læknaprát*. Norðlýsið 27. mars 1953.

49 *Læknastríðið støðugt í botni og 2300 á fundi um læknamálið*. Føroya Sosial-Demokrat 25. juli 1953. Keldurnar eru annars sera ymiskar á máli um undirtøkuna hjá adressufólki á hesum fundinum. Norðlýsið, ið hevði 5’aran Símun Hansen sum

blaðstjóra, upplýsti, at 6-700 fólk vóru á fundinum úti í Grøv. (*Fundurin úti í Grøv*. Norðlýsið 24. juli 1953).

50 *Svar frá Halvorsen*. 14. September 18. apríl 1953.

51 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 124.

52 *Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig*, síðu 5 (JH).

53 Hetta semingsuppskotið, sum er dagfest 20. juli 1953 og undirskrivað av bæði Kristian Djurhuus lögmanni og Hákun Djurhuus landsstýrismanni, liggur millum skjøluni hjá landsstýrinum (FL). Í hesum uppskoti, sum samráðingarnevndin úr Klaksvík við Fischer Heinesen á odda fór norður aftur til Klaksvíkar við, verður m.a. skotið upp, at: „*Læknaskipanin fyri Norðoyggjar verður broytt soleiðis, at sjúkrahúslæknanum ikki er loyvt at hava sjúkrakassapraksis*.“ Tað var tó ein treyt, at danski læknin Gudmund Toft fyribils skuldi setast í sjúkrahúslæknastríðið – t.e. at Halvorsen fyribils skuldi fara – og at Jørgen Bang fyribils skuldi setast í kommunulæknastríðið. Løgmaður hevði fingið floksformenninar – uttan S. P. Zachariassen úr Sjálvstýrisflokkinum, sum tað ikki hevði eydnast at fáa fatur á – at taka undir við semingsuppskotinum.

54 Bræv frá Fischer Heinesen sendinevndarinnar vegna til Føroya Landsstýri, dagfest 22. juli 1953 (FL). Í uppskotinum frá adressumonnunum frá 20. juli 1953 stóð annars soleiðis sambært einum notati í landsstýrinum: „*Læknaskipanin fyri Norðoyggjar verður broytt soleiðis, at tað verður ikki loyvt sjúkrahúslæknanum at hava sjúkrakassapraksis*.“ (FL).

55 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 128.

56 Á fundinum úti í Grøv 18. juli 1953 verður hetta vandamálið nevnt av einum roðara, og viðmerkingar frá øðrum roðarum og lógvabrestirnir benda á, at tað var stór undirtøka fyri, at Halvorsen skuldi verða verandi konstitueraður sjúkrahúslækni í Klaksvík til ein endalig loysn varð funnin, sum kundi slóða vegin fyri hansara veruligu starvssetan sum sjúkrahúslækni í Klaksvík, og at hann tí heldur ikki fyribils skuldi av sjúkrahúsinum, meðan aðrir læknar fyribils skuldu

konstituerað í læknaströðum, sum hetta uppskotið legði upp til. (Bandupptøkur hjá Fischer Heinesen (FH)).

57 Tað er áhugavert, at Halvorsen, tá hann í samsvar við semjuna frá 9. mai 1955 noyddist av sjúkrahúsinum í Klaksvík, svaraði einum blaðfólki á Politiken: „*Selvfølgelig søger jeg ikke Stillingen, naar jeg en gang er sat fra den. – Føler De, at De derved svigter Klaksvig? – Jeg har flere gange tidligere fortalt kommunalbestyrelsen om dette standpunkt og har gentaget det under mødet i dag.*“ Halvorsen: *Ikke til Klaksvig igen.* (Politiken 11. mai 1955). Her váttað Halvorsen sjálvur, at hann í longri tíð hevði havt tað sjónarmiðið, sum ríkisumboðsmaðurin eisini heldur uppá í endurminningum sínum.

58 Á fundi í forsætisráðnum í Keypmannahavn 13. mai 1953 segði skrivstovustjórin Elkjær Larsen sambært frágreiðing hjá lögmanni við lögmann, at: „*ríkisstýrið ikki undir nokrum umstøðum vil ganga við til, at Halvorsen verður sitandi sum sjúkrahúslæknir*“. Á einum øðrum fundi á somu Danmarkarferð lögmanns við forsætisráðharran 29. juni 1953, har Elkjær Larsen eisini var hjástaddur, segði lögmaður sambært egnari ferðafrásøgn: „*Eg segði, at eg framvegis var av tí áskoðan, at Halvorsen mátti fara úr Klaksvík*“. (Fyribilsfrágreiðing frá tænaströð K. Djurhuus, lögmanns 9/5-5/7-1953 (FL)). Spurningurin er bara, um ríkismynduleikarnir og lögmaður í juli 1953 høvdu broytt støðu hesum viðvíkjandi, ella um teir framvegis ynsktu Halvorsen av sjúkrahúsinum, og at veruliga grundin til, at Halvorsen ikki kundi konstituerað í sjúkrahúslæknastarvið, meðan mynduleikarnir arbeiddu við eini endaligari loysn, sum skuldi gera tað møguligt at seta Halvorsen, var, at teir framvegis vildu hava Halvorsen av sjúkrahúsinum, og virkaðu fyri, at hann ongantíð kom aftur. Adressufólk høvdu illgruna um, at mynduleikarnir ynsktu Halvorsen burtur, og nógv bendir á, at tey høvdu rætt í tí. Mynduleikarnir høvdu ikki tikið aðra støðu í málinum. Nakað seinni, 26. mai 1954, segði Kristian Djurhuus tað sama í Danmark: „*At Halvorsen måtte fjernes, var formentlig alle enige om. Han havde ikke krav på nogen hensyntagen*“. (Referat af møde i

statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig, síðu 16 (JH)).

59 Í 1955 upplýsti Sigurð Joensen, sum var verji hjá adressufólki, í rættinum, at meðan Rubek Nielsen í teir triggjar mánaðirnar, sum hann var í Klaksvík, fleiri ferðir leitaði sær hjálp í Havn, so megnaði Olaf Halvorsen tey árinum hann var í Klaksvík allar uppgávur einsamallur. (*Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klaksvík-sagen)*, 1955, síðu 27).

60 Bræv frá ríkisumboðsmanninum til Føroya Landsstýri, dagfest 26. august 1953 (FL).

61 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 128. Á einum fundi úti í Grøv í Klaksvík 18. juli 1953 endurtók Fischer Heinesen hetta fyri tí stóru uppmøttu fjøldini sum ítøkiligt dømi um, hvussu harðar samráðingarnar høvdu verið. Maðurin, sum var til staðar á fundinum úti í Grøv, segði sambært Fischer Heinesen á samráðingarfundinum, at læknin, sum var komin til Føroya at avloysa Halvorsen: „*hann má vera keddur av lívinum*“. (Bandupptøkur hjá Fischer Heinesen (FH)). Dómbókin upplýsir, at Viggo Joensen eigur orðini. (*Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klaksvík-sagen)*, 1955, síðu 7).

62 Í árunum millum lögtingsvalini í 1950 og 1954 tvífaldaði Javnaðarflokkurin sitt atkvøðutal í Klaksvík, – úr 260 uppí 504 atkvøður. (*Løttingið 150*, 2003, síðu 36 og 38) – har hann samstundis gjørdist størsti flokkur í 1954. Tað er týðiligt, at politikarar uttan fyri javnaðarflokkinn og enn tá javnaðarpolitikarar í Danmark høvdu ógvuliga ilt av, at Javnaðarflokkurin soleiðis gagnnýtti støðuna í Klaksvík politiskt. T.d. gjørdist H. C. Hansen forsætisráðharri „*irriteraður*“ inn á Petur Mohr Dam á einum fundi í Danmark í 19. apríl 1955, og segði við hann: „*at tað hevði gagnað málinum nógv betur, um tað ikki var tikið inn í tað politiska spælið og nýtt undir lögtingsvalinum*“. (*Tænastuferð lögmannsins til Danmarkar, Frakland og Italien. 14. til 25. apríl 1955* (FL)). Danin Asger Møller, sum var lærari á Tvøroyri í 1950 árunum, tekur soleiðis til um leiklutin hjá Javnaðarflokkinum í læknaströðum frá 1953-1955: „*Hovedparten af Æren for, at „H. C. Andersens Fjer*

blev til fem Høns“ maa sikkert tildeles „Færø Social-Demokrat“, der straks viste Mytteristerne Sympati og i mere end to Aar trofast bar Ved til Baalet.“ (Møller, 1958b, síðu 85 – eisini síðu 85-89, har øll blaðskrivningin í javnaðarblaðnum í 1953-1955 verður viðgjörd).

63 *Referat av fundi 30. Juli 1953, kl. 16 (FL).*

64 *Er læknasetingin ólóglig?* 14. September 23. maj 1953. Grein 6 í sjúkrahúslógini fyri tey føroysku sjúkrahúsini frá 15. mars 1939 staðfesti hinvegin ikki, at tey trý sjúkrahúsini skuldu leiðast av hvør sínum stýri – hon staðfesti bert, at hvørt av sjúkrahúsunum skuldi stjórnast av einum stýri: „Hvert af Sygehusene ledes af en Bestyrelse, der bestaar af 2 af indenrigsministeren og 3 af Færøernes Lagting valgte Medlemmer.“ Mitens og Sørensen (ritstj.), 1953, síðu 658. Tað tykist v.ø.o. ikki vera nokur beinleiðis forðing í lógini fyri, at stýrið var tað sama fyri øll trý sjúkrahúsini í Føroyum.

65 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 126.

66 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvik-sagen), 1955, síðu 7.*

67 *Udskrift af Retsbogen for Færøernes Retskreds* 11. september 1954 (FL). Tað vóru meira álvarsamar skuldsetingar í Føroya Social Demokrati 10. juni 1954, har klaksvíkingarnir Óli Jacobsen og Martin Simonsen lögdu Rubek Nielsen undir „ofte at have været beruset under Udøvelsen af sin Lægegerning“, sum høvdu við sær, at Rubek Nielsen legði málið fyri Føroya Rætt. Tey í høvuðstekstinum endurgivnu orðini, „heldur vátligur“, sum lögtingsformaðurin Johan Poulsen 27. juli 1953 segði seg hava hoyrt um Rubek Nielsen, verða endurgivin í Føroya rætti í hesum sambandi av Fischer Heinesen. Fischer Heinesen upplýsti, at saman við Hans Biskupstøð og Olaf Joensen hevði hann hoyrt Johan Poulsen taka soleiðis til. Í rættarbókini stendur víðari: „Johan Poulsen havde spurgt landslægen herom, og denne skulle have svaret: „Drikker og drikker, ja det er noget lignende som jeg selv, jeg ved ikke, hvad De vil kalde det.“ Sambært Niels Elkjær-Hansen varð Rubek Nielsen av adressufólki lagdur undir at vera „fordrukken“. (Elkjær-Hansen, 1996, síðu 126; Asgaard, 1991, síðu

36). Sí eisini grein í Tingakrossi, 17. mars 1954, *Nøkur orð til om um Rubek Nielsen, lækna*, har fleiri navngivin adressufólk í veruleikanum hótta við at „avklæða“ nøkur ikki nevnd, men týðiliga ivasom, viðurskifti um Rubek Nielsen, um hann ikki vildi ganga við til at lata sjúkrahúslæknastarvið í Klaksvík frá sær. Í Føroya rætti vórðu Óli Jacobsen og Martin Simonsen dómdir tilsamans 40 daga hefti fyri skuldsetingarnar um, at Rubek Nielsen ofta var ávirkaður í læknaorindum, umframt at teir skuldu gjalda Rubek Nielsen Kr. 6.000 í endurgjaldi, og skuldsetingarnar dómdu „ubeføjedé“. Landsrætturin staðfesti seinni dómin – tó fekk Martin Simonsen linari revsing.

68 *Halvorsen um „Oprøret i Klaksvig“.* Dagblaðið 2. mars 1954. Rubek Nielsen kendi seg so illa viðfarnan av hesum, at hann stevndi Halvorsen og fekk viðhald frá Føroya rætti. Dómurin er endurgivin í Dagblaðnum. Halvorsen varð dómdu at gjalda tilsamans Kr. 1.800 í endurgjaldi, dagbótum og sakarmálskostnaði. Hartil staðfesti Føroya rættur í dóminum: „Udtrykket en Læge som det overvejende Flertal ønsker sig fritaget for af grunde som ikke er nogen hemmelighed på Færøerne kendes ubeføjet.“ *Halvorsen var dómdu fyri skuldsetingarnar móti Rubek Nielsen.* (Dagblaðið 25. mai 1954).

69 *Løgtingstíðindi 1953, síðu 33-34 og 67; Løgtingstíðindi 1954-55, síðu 159-160.*

70 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 144.

71 *Folketingstidende, 1954, 6166. teigur og Folke-tingstidende, 1955, tpalta 4305.*

72 Bræv frá Hans Hedtoft forsætisráðharra til Kristian Djurhuus lögmann, dagfest 2. Apríl 1954 (FL).

73 Í røðu á fólkatingi 3. juni 1954 gjörði forsætisráðharrin Hans Hedtoft greitt, at stjórnin fór ikki at senda politistalið til Føroya at brúka vald uttan „udtrykkelig anmodning fra ansvarlige færøske myndigheder“ og við upplestri av brævinum frá lögmanni, dagfest 12. mars 1954, grundgevu hann fyri, at tað heldur ikki er politihjálpi, sum lögmaður hevur biðið um (*Folketingstidende, 1954, 6165-6168. teigur*). Tað

er tó áhugavert, at lögmaður í brævi til Jákup Højgaard longu 25. november 1953 ger greitt: „Eg ... kann ... í fortrúligheit betrygva tygum at vit hava kraft at politifólk kemur upp.“ (JH).

74 Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonsflikten i Klaksvig, síðu 9 (JH).

75 Referat av fundi 30. Juli 1953, kl. 16 (FL). Á fundi við floksformenninar las lögmaður upp „bræv dagfest 27. Juli 1953 frá Føroya læknafelag, har læknafelagið sigur frá, at teir frá sama degi hava blokerað øll leys læknastørv í Klakksvíkar sjúkrahúsdømi, og at læknarnir hava tikið til umhugsunar at siga øll læknastørvini frá sær, um lögtingið lýsir núverandi viðurskifti í Klakksvík lóglig. Lögmaður helt tað vera óneyðugt og ikki klókt at lata almenningin vita av hesum brævi, áðrenn myndugleikarnir høvdu haft samráðingar við Læknafelagið um konstitútion av teimum báðum læknunum ... „ Í brævi frá Hanus Debes Joensen til Jákup Højgaard, dagfest 4. juni 1953, verður staðfest, at treytin fyri eini loysn er: „at Halvorsen verður tvingaður til at fara“ úr starvi í Klaksvík (HDJ). Í hesum spurninginum slakaði læknafelagið ongantið.

76 Læknamálið. Uppskotið kundi ikki fremjast. Norðlýsið 30. april 1953.

77 Referat af møde 24. april 1955, kl. 16.20-17.20 (FL).

78 Tá forsætisráðharrin H. C. Hansen 16. mai 1955 helt røðu í fólkatinginum um læknastríðið, sum hann tá helt og vónaði var loyst, hevði eisini hann fingið kunnleika til, hvussu Halvorsen var farin við lögmanni. Við tilsiping til fundin í forsætisráðnum 26. mai 1954 segði hann: „Lagmand Djurhuus forsøgte kort efter sin tilbagekomst til Færøerne at få et møde i stand med Halvorsen, men Halvorsen afviste at tale med lagmanden.“ Folketingstidende, 1955, 4306. teigur.

79 Positivt varð lyftið givið á fundi í forsætisráðnum 26. mai 1954. Folketingstidende, 1955, 4300. og 4305-4306. teigur.

80 Nýtt landsstýri varð skipað fyri jól, men tað varð sent heim og kom ikki saman aftur fyrr enn í februar 1955.

81 Skriv frá Føroya Landsstýri til sjúkrahússtjóran, dagfest 14. april 1955 (FL).

82 Landsstyrets forhandlingsprotokol fra 14. april 1955 (FL). Sí eisini Elkjær-Hansen, 1996, síðu 146.

83 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen), 1955, síðu 10; Elkjær-Hansen, 1996, síðu 149.

84 T.d. í einum fjarriti frá Klaksvík, meðan hendingarnar fóru fram: „Overlæge Dahl var herefter jaget ud af sygehuset.“ Fjarrit umvegis telefon frá Jóhan Djurhuus til Toft-Nielsen Kl. 12.00, sum liggur millum skjøluni hjá Landsstýrinum (FL).

85 Her verður víst til fjarrit við frágreiðingum frá hendingunum í Klaksvík, sum vórðu send til Havnar umvegis telefon, meðan hendingarnar fóru fram í Klaksvík. Í telefonfjarriti millum skjøl landsstýrisins stendur, at skrivstovustjórin Harberg Kl. 12.15 fjarritaði til frú Bruun og Eskesen: „En dame på sysselkontoret i Klaksvig har fra sit vindue set politimesteren blive overfaldet i en sammenstrimmel og slået i ansigtet, da han forsøgte at komme igennem mængden til sysselmandsboligen, der ligger ved siden af sygehuset.“ (FL). Jóhan Djurhuus skrivstovustjóri, sum hevði tosað við sýslumannin, upplýsti tað sama í fjarriti til Bruun og Hedemand Kl. 12.55 (FL): „Djurhuus oplyste, at politimesteren havde forsøgt at komme op i sysselmandsboligen for at hente en dokumentmappe, men var blevet forhindret af mængden. Politimesteren blødt fra det ene øje og havde fået en flænge, men sysselmanden var ikke klar over, om læsionerne stammede fra et slag eller skyldtes en gren, idet politimesteren var blevet trængt op under et træ.“

86 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 150.

87 Kjølbro jun. flyttet med sine børn, maatte kæmpe sig igennem. Politiken 29. april 1955.

88 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 152.

89 Landsstyrets forhandlingsprotokol 21. april 1955 (FL).

90 Tjenastuferð lögmansins til Danmarkar, Frakland

og Italien. 14. til 25. apríl 1955 (FL); Folketingstidende, 1955, 4307. teigur; Elkjær-Hansen, 1996, síðu 152.

91 Bræv frá forsætismálaráðnum til ríkisumboðsmannin, dagfest 22. apríl 1955 (FL).

92 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 11. Josias Matras, sum varð 5'ari og sóknarstýrisformaður í Klaksvík til valið í 1954, sum 95'ararnir vunnu, skrivaði í dagbók sína 27. apríl 1955: „Tríggjar sperringar eru gjordar tvørtur um vánna við wiri og tómmum tunnum á fyrri at hann ikki skal søkka á botn.“ (JM).

93 T.d. forsiðugrein í 14. September við heitinum: *Hart móti Hørðum. Klaksvíkingar hava 900-1.000 manns undir vápnnum. Verða ikki tiknir við danskari makt aleina.* (14. September, 27. apríl 1955).

94 Hetta sæst týðiliga av frágreiðingum frá m.a. einum fundi hjá ríkisumboðsmanninum, har spurningurin um at gera landgongd í Klaksvík varð viðgjordur av donskum embætis- og hernaðarfólki umframt av føroyskum politikarum. Fútin visti m.a. á, at „... efter forlydender havde befolkningen maskingeværer, det ville derfor ikke være umuligt at politiet forlangte en rygdækning af marinen. Parkeston var som den var indrettet – høje lønninger – aldeles uegnet til at gå til kaj. Hertil kom ... at der formentlig også var udlagt dynamit til spærringer. Man måtte derfor regne med at foretage landgang på åben strand, til denne landgang kunne det tænkes, at man rekvirerede assistance fra Holger Danske. ... Lagmanden mente at ... aktionen burde tilrettelægges sammen med marinen ... V. C.: Militær bistand er utvivlsomt nødvendig for aktionen gennemførelse. ... O.N.: Var politiet først kommet i land, var halvdelen af opgaven løst, men netop landsætningen kan volde vanskeligheder, idet et maskingevær placeret på et strategisk heldigt punkt vil kunne reducere styrken betydeligt. ... Landfogeden refererede, at man var kommet til det resultat, at en aktion vanskeligt ville kunne gennemføres uden rygdækning fra „Holger Danske“, idet man måtte regne med, at beboerne havde maskingeværer, og at der var udlagt spærringer ved

indsejlingen.“ (Referat af møde 24. april 1955 kl. 9.30 til 11.30 (FÚ)).

95 Hetta sæst m.a. av røðuni hjá H. C. Hansen forsætisráðharra á fólkatingi tann 16. mai 1955, har hann m.a. tók soleiðis til: „I løbet af søndagen fremkom meddelelser om, at befolkningen i Klaksvig beredte sig på at yde væbnet modstand, såfremt politiet forsøgte at gå i land. Det forlød, at der var stjålet dynamit, at der var etableret en stærk havnespærring, og at der fandtes en del våben på stedet. Disse meddelelser medførte, at man nu måtte regne med, at en ordre til politiet om at gå i land i Klaksvig kunne indebære en risiko for blodsudgydelser og regeringen orienterede i løbet af søndagen partiformændene om den seneste udvikling i sagen.“ (Folketingstidende, 1955, 4308. teigur).

96 *Regeringen udskød politi-aktionen mod Klaksvig i går.* Politiken 28. apríl 1955. Hammerich, 1983, síðu 194. Niels Elkjær-Hansen ríkisumboðsmaður ger eisini í sínum endurminningum vart við, at landsstýrið eins og hann sjálvur týðiliga var misnøgt við alla stöðuna og tað, sum kom burturúr sámráðingunum. (Elkjær-Hansen, 1996, síðu 154 og 163). 29. apríl skrivaði Josias Matras í dagbók sína: „Løgmaður sendi út yvir Kalundborg radio, at fleiri áheitanir, sum vóru komnar til landsstýrið um ikki at brúka magt móti klaksvíkingum, høvdu fingið skeiva adressu. Tað vóru klaksvíkingar sum byrjaðu at brúka magt og tí mátti áheitanin um at lata vera vendast til teirra.“ (Dagbókin hjá Josias Matras (JM)). Á fundi hjá ríkisumboðsmanninum 24. apríl 1955, har allir móguleikar vóru umrøddir og teir flestu sóu stórar vandar við eini landgongd, var Hákun Djurhuus avgjördur og grundgav fyrri, at Parkeston skuldi beinleiðis á Klaksvík: „Han ville tage ansvaret for den hurtigst mulige aktion, det vil sige nu.“ (Referat af et møde 24. april 1955 kl. 9.30 til 11.30 (FÚ)).

97 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 163.

98 *Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvík-sagen)*, 1955, síðu 11.

99 Avrit av semjuni liggur millum skjøluni hjá Føroya landsstýri (FL).

100 “*Klaksvig jublede. Sejren var deres. Kampmann havde lovet dem Halvorsen tilbage.*”, skrivar Feilberg Jørgensen, fúti, í eini grein um stöðuna í Klaksvík 9. mai 1955, tá semjan hjá Kampmann varð gjörd. Feilberg Jørgensen, 1988, síðu 418.

101 Jacobsen, 1984, síðu 179-180.

102 Halvorsen upplýsir í 1991 í samrøðu fyri søgufrøðinginum Frede Aagaard, at tey – t.e. hann, konan og börnini – fóru: „*med S/S Trondhjem fra DFDS ... en gang i maj 1955, og de nye læger var indsat.*“ (Asgaard, 1991, síðu 39-40). Tann 14. mai 1955 upplýsti Dimmalætting, at Halvorsen hevði: „*Biletter med SS „Trondhjem“, der sejler fra Klaksvig i aften.*“

103 Sambært brævi frá sóknarstýrinum í Klaksvík til landsstýrið 4. juli 1955. *Løgtingstíðindi 1955, 1956*, síðu 6.

104 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 128. At tað var Olaf Halvorsen, sum ikki kundi góðtaka uppskotið, verður eisini váttað av Kristian Djurhuus løgmanni á einum fundi í 1953 við floksformenninar. (*Referat af møde 30. juli 1953 kl. 16.00* (FL)). Halvorsen upplýsti sjálvur í bløðunum, at hann fleiri ferðir hevði sett uppskot fram um at broyta sjúkrahúslógina soleiðis, at sjúkrahúslæknastarvið og kommunulæknastarvið vóru skild at. – Svar frá Halvorsen. 14. September, 18. apríl 1953 – men tað er hinvegin greitt, at hetta var nakað, sum Fischer Heinesen vegna adressufólkið í skrivi til Føroya Landsstýri – eftir øllum at døma „*på Halvorsens foranledning*“ á fundi 21. juli 1953 – dagfest 22. juli 1953, mælti landsstýrinum frá at gera. (*Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig*, síðu 5, og Bræv frá Fischer Heinesen sendinevndarinnar vegna til Føroya Landsstýri, dagfest 22. juli 1953 (FL)).

105 Halvorsen er í Politiken 11. mai 1955 endurgivin soleiðis: „*Selvfølgelig søger jeg ikke Stillingen, naar jeg en gang er sat fra den. – Føler De, at De derved svigter Klaksvig? – Jeg har flere gange tidligere fortalt kommunalbestyrelsen om dette standpunkt og har gentaget det under mødet i dag.*“ (Halvorsen: *Ikke til Klaksvig igen*, Politiken 11. mai 1955).

106 Hansen, 2011, síðu 63. Hetta sæst helst týðiligari av, at tá Halvorsen kom í land í Danmark staðfesti hann: „*Jeg søger ikke tilbage til stillingen i Klaksvig.*“ Kristeligt Dagblad 20. maj 1955. Olaf Halvorsen var endaliga farin av sjúkrahúsinum í Klaksvík.

107 Feilberg Jørgensen, 1988, síðu 419; Aagaard, 1990, síðu 47.

108 *Referat fra forhandling i landsstyret* 20. september 1955 (FL).

109 *Ekstrakt. Tænustaferð løgmanns 9. – 28. september 1955* (FL). Her stendur soleiðis um fund í Klaksvík 24. september 1955: „*På et møde i Klaksvig den 24. ds. blev det besluttet at gøre rigsombudsmanden opmærksom på, at 95-procenterne regner med, at minister Kampmann indfrier sit løfte og sørger for at læge Halvorsen kommer igen.*“ (FL).

110 Í frágreiðing frá einum fundi í landsstýrinum 7. mai 1955, t.e. tveir dagar áðrenn semjan varð endaliga undirskrivað, eru rellu ætlanirnar hjá Kampmann við samráðingunum endurgivnar: „*Finansministeren havde ingen bestemte planer for en ændring af sygehusbestyrelsen. Han vil ikke arbejde for, at Halvorsen kommer tilbage, men forsøge at finde en løsning, hvor det ikke er udelukket, at han kan komme tilbage.*“ (*Referat af et møde den 7. maj 1955 kl. 10.00* (FL)).

111 Í fjarriti til Kristian Djurhuus løgmann frá mai 1955 skrivar Eivind Rubek Nielsen: „*Staar fast paa min lovlige ret til stillingen Klaksvig. Stoetter mig fortsat til min organisations tilsagn om kollektiv opsigelse og blokade. Afgiver intet løfte om om at trække mig tilbage foer man af sagens gang kan overse Halvorsens fremtidige skæbne paa Faeroerne. Rubek Nielsen*“ (FL). Í skrivi til landsstýrið, dagfest 17. november 1955, undirskrivað av Jacob Højgaard, upplýsti læknafelagið, at Eivind Rubek Nielsen ikki kundi taka stöðu til spurningin um at siga læknastarvið á sjúkrahúsinum í Klaksvík frá sær fyrr enn rættarmálið, nevnt undir punkt 6 í semjuni, varð endaliga avgreitt (FL).

112 Jacobsen, 1984, síðu 180. Hesin fundurin var 23. september.

113 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 157.

114 Hetta hevði Halvorsen upplýst til bæði føroysk og dansk bløð, tá hann í mai 1955 fór til Danmarkar. T.d. segði hann við Politiken longu 11. mai 1955: „Jeg tager af sted saa snart der kommer en ny læge og ønsker aldrig mere at komme tilbage til Klaksvig“. (Politiken 11. mai 1955). Og við Kristeligt Dagblad í Danmark: „Jeg søger ikke tilbage til stillingen i Klaksvig“. (Kristeligt Dagblad 20. maj 1955). Hendan samrøðan varð eisini endurgivin í teimum føroysku bløðunum. Dimmalætting skrivaði 14. mai 1955 í stórarí forsíðugrein við heitinum „Siger Dr. Halvorsen Farvel til Færøerne i Dag“, at: „Olaf Halvorsen erklærer i Interview, at han ikke vil søge Stillingen i Klaksvig igen“. Hetta var ikki dult fyri nøkrum.

115 Ekstrakt. Tænustafærð løgmanns 9. – 28. september 1955 (FL). Tann 26. september 1955 upplýsti ríkisumboðið Kristian Djurhuus løgmann um, at tað á einum fundi í Klaksvík varð viðtikin ein resolútió, har krav varð sett fram um, at Kampmann skuldi halda sítt lyfti um, at Halvorsen skuldi koma aftur at virka sum lækni við sjúkrahúsið í Klaksvík. Tað kann bara vera sóknarstýrisformaðurin í Klaksvík, Richard Jacobsen, sum í loyndum hevði fingið hetta at vita frá ríkisumboðsmanninum á einum fundi á kvöldi í Klaksvík 23. september, sum hevði líkið upplýsingarnar út til 95'arnar, sum síðan skipaðu fyri fundinum 24. september. Hetta sæst av eini ikki dagfestari skitsu frá 1955 hjá Edwardi Mitens, sum liggur millum skjøluni hjá Føroya Landsstýri, har tað stendur: „På et møde i Klaksvig den 24. ds. blev det besluttet at gøre rigsombudsmanden opmærksom på, at 95-procenterne regner med, at minister Kampmann indfrier sit løfte og sørger for at læge Halvorsen kommer igen. – Grunden til, at mødet blev holdt, var den, at rigsombudsmanden til Rich. Jacobsen den 23. ds har fortalt, at de to nye læger skal konstitueres i stedet for de to, som nu er her.“ (FL).

116 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvik-sagen), 1955, síðu 8.

117 Udskrift af forhandlingsprotokol for Klaksvik sygehus 27. februar 1955 (FL).

118 Elkjær-Hansen, 1996, síðu 158.

119 Udskrift af forhandlingsprotokol for Klaksvik sygehus 27. februar 1955 (FL).

120 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvik-sagen), 1955, síðu 19.

121 Viggo Kampmann, sum var ein av teimum mongu gestunum í silvurbrúdleypinum hetta kvöldið, hevur greitt soleiðis frá hendingini: „Om foråret var Klaksvigstridighederne ved at ødelægge statsministerens sølvbryllupsfestligheder. Da en stor udsøgt skare var samlet omkring festbordene hos Nimb, blev jeg kaldt til telefonen, og den nærmeste var mærkeligt nok nede i køkkenet. Det var rigsombudsmanden på Færøerne, der anmodede om hjælp, da han var blevet indespærret i Klaksvig. Da han ikke var i større livsfare, ventede jeg til efter maden med at give H. C. besked, og der blev da straks indkaldt til rådslagning i Statsministeriet, hvor de fleste mødte i kjole og hvidt. Resultatet blev, at jeg blev sendt til Færøerne, og det gentog sig et par gange, før der faldt ro over gemytterne.“ (Kampmann, 1973, síðu 52).

122 Udskrift af Dombogen for Færøernes Retskreds (Klakksvik-sagen), 1955, síðu 19-20.

123 Elkjær-Hansen, 1996, side 163.

124 Jensen, 2006, síðu 240. Sambært William Heinesen var Parkeston nevnt Hundaskipið. Heinesen, William: Baggrunden for uroen på Færøerne (II). „Hundeskibet“ og dets virkninger. Land og Folk, 8. februar 1956.

125 Landsstyreets forhandlingsprotokol 3. oktober 1955 (FL).

126 Jensen, 2006, síðu 240.

127 Aasgaard, 1990, síðu 54-57, Hammerich, 1983, síðu 205; Elkjær-Hansen, 1996, síðu 167-168.

128 Aasgaard, 1990, síðu 74.

129 Ugeskrift for Retsvæsen, 1956, síðu 567-571.

130 Hesa orðingina eigur Paul Hammerich. Hammerich, 1983, síðu 206.

131 Sí viðmerkingar 34, 105 og 114.

132 Kjeldstadli, 1992, síðu 248-250.

133 *Referat af møde i statsministeriet onsdag den 26. maj 1954 angående lægekonflikten i Klaksvig*, síðu 12 (JH).

134 Heimastýríslogin kom sum ein neyðsejma millum danir og føyroyingar eftir fólkaatkvøðuna í 1946, har lítil meiriluti var fyri loysing, hon varð sett í gildi í Føroyum uttan fólkaatkvøðu. Fólkaflokkurin sýtti fyri at atkvøða fyri henni á Løgtingi, og tey fyrstu árin var valluttøkan til lögtingsvalini eisini lág – væl niðanfyrri 70 %. (Sølvará, 2002, síðu 328).

135 Javnaðarflokkurin frá 260 atkvøðum í 1950 til 504 atkvøður í 1954, men síðan noyddist flokkurin í 1958 at leggja rygg til eina markanta afturgongd í atkvøðutalinum í Klaksvík – til 308 atkvøður. (*Løgtingið 150*, 2003, síðu 36, 38 og 42). Asger Møller tekur soleiðis til um trupulleikan, sum Javnaðarflokkurin fekk í 1955, tá stjórnin sendi hermenn til Føroya: „*Færø Social-Demokrat*“, som trofast havde opdyrket Klaksvigsagen igennem to Aar, blev trængt helt til Side.... *Aller vanskeligst var Situationen for Færøernes Socialdemokratiske Folketingsmand P. M. Dam, der havde Valget mellem at svigte sine nyvundne Partifæller i Klaksvig, eller at lægge sig ud med det danske Socialdemokrati. ... Og medens han begravede sig i Erklæringer, handlede hans politiske Rivaler, Tjodveldismændene.*“ (Møller, 1958b, síðu 91-92).

136 Frágreiðing um læknastríðið í privatsavninum hjá Roberti Joensen. (RJ). Frásøgnin er ikki dagfest, men tað er greitt, at Robert hevur fest hetta á blað nógvar ár eftir læknastríðið, tí orðingar sum „*So seint sum í 1950-unum*“ verða brúktar.

137 Sambært Kampmann, ið kendi Halvorsen frá samráðingunum í Klaksvík, var Halvorsen pengagrískur, men konan var nógvar verri. (Kampmann, Viggo: *Hvad der skete i Klaksvig – myter og sandhed*. Aarhus Stiftstidende 15. april 1973.)

138 Halvorsen upplýsti í apríl 1955 fyri einum blaðfólki á Politiken, at í 1954 fekk hann í lön kr. 10.000 frá bretskum trolaramonnum og kr. 29.000 frá borgarum í Klaksvík. (*Vagtposterne holder stadig udkik fra de høje fjelde*. Politikens Ugeblad for Danske i Udlandet 24.

april – 30. april 1955). Niels Elkjær-Hansen upplýsir hinvegin, at bara upphæddirnar, sum Halvorsen fekk frá ensku trolarunum, vóru millum kr. 30-40.000 árliga. Hendan metingin er at finna á síðu 11 í einum handriti hjá Niels Elkjær-Hansen um læknastríðið, sum liggur millum privatu skjøluni hjá bæði Hanusi Debes Joensen (HDJ) og Jacob Højgaard (JH). Hetta handritið, sum er 170 síður til longdar, er grundarlagið undir tí nógvar styttra tekstinum hjá Elkjær-Hansen um læknastríðið, sum er prentaður í Elkjær-Hansen, Uden fortrydelse, 1996.

139 Petur Mohr Dam segði, at hann í 1953 hevði fingið Halvorsen at góðtaka at gjalda tær Kr. 601,50. (Folketingstidende, 1955, 4424. teigur). Petur Mohr Dam uppgevir ikki treytirnar, men tað tykist rættiliga ósannlíkt, at Halvorsen skal hava játtað at gjalda sakarmálskostnaðin – í øllum førum ikki uttan at fáa trygd fyri at fáa starvið við sjúkrahúsið í Klaksvík, sum hann kravdi í 1952. Við Kristeligt Dagblad segði Halvorsen 20. mai 1955, tá hann steig á land í Danmark og varð spurður, um hann ætlaði at gerast limur í læknafelagnum aftur: „*Jeg vil i hvert Fald ikke betale de 600 Kr.*“ So seint som í 1973 segði Halvorsen í eini samrøðu, at hann ongantið fór at gjalda hasa rokningina. (Andersen, 1998, síðu 12).

140 Tann 20. juni 1955 skrivaði H. C. Hansen forsætisráðharri til Hækkerup løgmláráðharra: „... *jeg (er) noget interesseret i læge Halvorsens færden i den nærmeste fremtid, idet det selvfølgelig ville være heldigt, om Halvorsen ikke vender tilbage til Klaksvig. Det er blevet mig bekendt, at Halvorsen i øjeblikket søger en stilling som læge ved psykopatanstalterne i Herstedvester, og at (på?) forhånd må man vel tro, at hvis vi herfra skal gøre noget for at motivere Halvorsen til at blive hernelde, vil en sådan stilling være velegnet for ham.*“ (Her eftir Hansen, 2011, síðu 63).

141 *Referat af et møde den 7. maj 1955 kl. 10.00* (FL). Har verða ætlanirnar hjá Viggo Kampmann endurgivnar soleiðis: „*Finansministeren havde ingen bestemte planer for en ændring af sygehusbestyrelsen. Han vil ikke*

arbejde for, at Halvorsen kommer tilbage, men forsøge at finde en løsning, hvor det ikke er udelukket, at han kan komme tilbage.“

142 *Referat fra forhandling i landsstyret* 20. september 1955. (FL). Her sæst, at Eivind Rubek Nielsen hevði sett fram krav um kr. 50.000 í endurgjaldi fyri at siga frá sær starvið við sjúkrahúsið í Klaksvík, men landsstýrið, sum

arbeiddi við eini loysn, har Rubek Nielsen skuldi setast við sjúkrahúsið í Suðuroy, hevði um hetta mundið ikki tikið støðu til kravið.

143 *Skriv frá Føroya Landsstýri til Føroya Løgting*, dagfest 17. februar 1955, undirskrivað av Edward Mitens (FL).

144 Joensen og Astrup Hansen, 2006, síðu 66.